

Innhald

Innhald

Malvin Misje:	Vikingtokt i 1957	side 3
Arnold Weiberg-Aurdal:	Arbeid og levemåte på Heggebakken	side 8
Johan Hjorthol:	Dalen vår	side 12
Hanne Suorza:	Eit multitalent i teten	side 14
Olav Pileberg:	Blue Horn på Nilen	side 17
Thor Willy Strømme:	Eit arabisk møbeleventyr	side 22
Eldrid Suorza:	Jentespeidarane i Sykkylven 1939-1966 - eit historisk tilbakeblikk	side 24
Dagny Rønes:	To dramatiske døgn	side 29
Jostein Drabløs:	Den flyvende hjort	side 31
Siv Bente Ringseth:	Då Blåklokka klang	side 32
Eldar Høidal:	Kreativ, tolmodig og allsidig	side 33
Petter Kursetgjerde:	Då den store verda grunnstøyte	side 41
Ole Jostein Fet:	Biletkavalkade 2004	side 42
Kjetil Tandstad:	Betongpionér med sans for det vakre	side 44
Atle Hole:	Brunstadbakken: Frå kulturgigant til øydemark	side 48
Nils Einar Rye:	Mannen og havet	side 51
Eldar Høidal:	Eit liv for fellesskapen	side 55
Leonhard Vårdal:	Frå storgard til kommunesenter og industristad	side 59
Roald Solheim:	Petter Myrseth: Felemakar, fotograf og fridomsven	side 61
Liv Randi Bjørlykke:	Slik enda 2004	side 65
Per Flaaen:	Den gamle trufaste og fabrikken	side 68

Sogenemnda 2004

Medlemmer: Eldar Høidal (leiar), Eldrid Suorza (nestleiar), Paul Davik, Betsy Andreassen, Astrid Aure, Stein Arne Fauske, Per Blakstad, Jarle Tusvik, Ove Ramstad, Liv Randi Bjørlykke og Thor Willy Strømme.

Skriftstyret 2004

Medlemmer: Kjetil Tandstad (redaktør), Eldar Høidal, Eldrid Suorza, Siv Bente Ringseth, Jarle Eidheim, Hanne Suorza og Thor Willy Strømme.

Utgjevar: Sykkylven Sogenemnd

Skrift på tekst er Garamond LightCondenced 12/13. Titlar er sette med ITC Officina Sans 24

Utforming/Produksjon: EldArt Grafisk Design. Prent: Viketrykk As, Ulsteinvik

ISBN 82-92269-06-1

Retting: I árboka for 2003 var Dagny Rønes ført opp som forfattar av stykket Ein merkedag. Dette stykket var skrive av svigermor hennar, Ragna Rønes.

Forsidebilde: Stolen H09, frå HÅG. Design: sapDesign.

Malvin Misje, fødd 1943, er frå Fjell i Hordaland. Han er utdanna lektor og har arbeidd ved Sykkylven vidaregåande skule sidan 1977. Han er også med i árboknemnda.

Vikingtokt i 1957

Av Malvin Misje

Hollywood gjorde strandhogg i Hardanger for å spele inn vikingfilm med stjerner som Vivian Leigh, Tony Curtis og Kirk Douglas. Ein flokk sykylvingar gjorde teneste bak kulissane. I sommar møtest dei igjen og i videospelaren surra heltefilmen *The Vikings*.

For mange sykylvsungdommar har ein sommarjobb på ein av Brandbåtane vore det første steget ut i den store verda. Både før og etter krigen hadde Bernt Fauske sine passasjerbåtar bruk for unge og kvikke hender til arbeid i bysse, lugarrar og matsal, særleg på sommarstid. Dei mest sjøinteresserte gutane kunne få seg hyre som maskin- eller dekksgutar. Med eit reiarlag i heimbygda, var det ikkje vanskeleg for ein even-tyrlysten og arbeidsvillig ungdom å få seg sommarjobb til sjøs.

I 1954 hadde Bernt

Fauske kjøpt ein ny og større båt som fekk namnet Brand VI. Det var eit svært vakkert skip, med ei fortid som amerikansk lystyacht og engelsk marinefartøy. Men eit større skip betydde også auka driftskostnader, og turistmarknaden var blitt tøffare. Då eit amerikansk filmselskap kom med førespurnad om å leige Brand VI som losjiskip for eit filmteam, som skulle lage ein vikingfilm i Hardanger sommaren 1957, slo Bernt Fauske til. Leige-avtalen må ha vore god, for den innebar at dei populære Nordkapp-turane måtte sløyfast dette året.

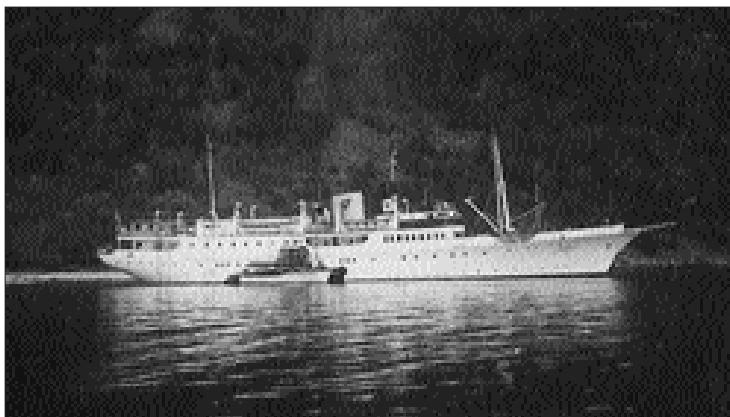
Ein seinsommarkveld i 2004 har tre godt vaksne sykylvingar kome saman hos Oddrun Eidem for å mimre litt om denne sommaren då dei var mannskap på Brand VI og fekk oppleve både sjølivet og verdskjendte filmstjerner

nært hald. Forutan vertinna sjølv, har Rolf Hjellegjerde og Harald Overå funne seg til rette i den koselege stova i Fauskebygda. Gamle fotoalbum og amatørbilete i svart-kvitt kjem på bordet, og så går tankane snart femti år attende i tida.

Dekksgut på vikingtokt

Harald: Eg var 16 år og Bernt Fauske hadde lova meg hyre som dekksgut. Båten låg i vinteropplag på Rubbestadneset, og då eg kom om bord i midten av april, var ein begynt å gjere den klar for sommaren. Eg vart straks sett i arbeid med vasking, rustbanking og teak-pussing. Båten skulle pussast opp frå kjøl til mastetopp, og i Bergen vart det dokking og meir måling. Her vart det også lasta inn proviant og utstyr, og vi bar kasuar og kartongar i fleire dagar. Etter kvart vart det meir folksamt om bord, både av mannskap og

losjerande. Det var filmstaben som no fylte opp passasjerlugarane, og det svirra i framande tungemål, både engelsk, fransk og italiensk. Mykje filmutstyr vart også teke om bord før båten sette kursen sørover mot Hardanger. Vi var forresten ein svipptur innom Os, så filmfolka skulle få sjå dei tre store vikingskipa som Askvik Båtbyggeri hadde laga til filminspelinga. Båten ankra opp tett ved land i Maurangerfjorden, ein liten fjordarm på sørsida av Hardangerfjorden. Her skulle filmscenene takast opp, og vi vart liggjande for anker i nesten to månader. Det var tidleg i mai vi kom til Hardanger, og våren var i full emning. Med snøkledder toppar over grønkande fjellsider pynta med kvite fossefall, kom filmfolka heilt i ekstase over landskapet. For ein sunnmøring var det ikkje noko ukjent syn, men vakkert hugsar eg det var.

Brand VI, oppankra i Maurangerfjorden, sommaren 1957.

Vikingtokt

Nokre av mannskapet på besøk i vikinglandsbyen. Framme til høgre Harald Overå, i midten bak er Oddrun Eidem. Under henne sit Ellinor Aurdal Bjørkavåg og ved sida av henne (halvt gjøymt) er Jorunn Aurdal Alnes, begge sykkylvsjenter.

Vikingskipet bordar det engelske fartøyet og kampsena er i gang. Biletet er teke frå dekket på Brand VI.

Tony Curtis som vikingen Eric, saman med folk frå filmstaben. Ånesfossen i bakgrunnen.

Kirk Douglas som vikingen Einar under ein pause i innspelinga.

Byssegut og potetsjef

Rolf: Eigentleg var eg for ung til å mønstre på ein båt. Ein skulle vere 16 år og eg var berre 15. Men sidan eg var så interessert i å kome på sjøen, fekk eg følgje Bernt Fauske då han skulle sørover til Hardanger for å inspisere korleis det stod til om bord. Eg var frykteleg spent!

Eg måtte be meg fri eit par dagar på slutten av skuleåret og kom om bord som byssegut rundt 10. juni. Eg gløymer aldri første jobben eg fekk. Det skulle vere färikal til middag og eg fekk ordre om å hente to saueskrottar på fryserommet og dele dei opp til serveringsstykke. Slik arbeid hadde eg aldri vore borti, men det var ingen som klaga på maten, så eg må ha greidd første eldprøva. Eg skulle elles vere potetsjef. (Han flirer litt). Skrelling, koking og oppbakking i skåler til middag var mitt ansvar. Det gjekk med mykje poteter til eit par hundre menneske kvar dag, og alt skulle berast på plass i byssa. Dessutan låg fryseromet framme i båten og det var lang veg bak til byssa. Bakaren skulle også forsynast med mjølsekker frå proviantrommet. Arbeidstida var fast, frå 7 om morgonen til etter lunsj. Så var det kanskje eit par timer fri midt på dagen før middagen skulle lagast til. Noko eg hugsar spesielt godt, var all frukta som vart servert. Bananar og appelsinar var det ikkje så ofte vi såg heime i 50-åra. Det kunne vere i dei store høgtidene, men her var det alltid rikeleg av alle slag. Av og til kom fruktkaassane luftvegen med sjøfly frå Bergen.

Hjelpekokka

Oddrun: Eg hadde arbeidd nokre veker om bord i Brand VI hausten 1956. Då eg fekk tilbod om nytt arbeid om bord sommaren 1957, var det ikkje vanskeleg å takke ja. Ekstra spennande var det at båten skulle vere losjiskip for ei filminnspeling i Hardanger. Det var rundt midten av mai eg kom om bord; eg skulle arbeide i byssa og tittelen var hjelpekokke. Takk og pris for at det var ei dugande førstekokke frå Vartdal og ein bakar frå Hjørundfjorden. Dagen min starta grytidleg i messa, der eg dekka frukostbord til dei som skulle på vakt i maskinen og på dekk. Når det var klart, gjekk eg til byssa der frukosten og lunsjen skulle førebuast. Oppgåvene var varierte, og takk vere god rettleiing var det få klager på maten. Dei som át i matsalen var skodespelarar, statistar, fotografar eller andre som

hadde oppgåver i samband med filmopptaka. Somme av desse budde om bord på Brand VI, medan dei som spelte vikingar (stort sett jus-studentar) budde på eit anna losjiskip, Soma, som låg ved skutesida vår.

Filminnspelinga

Harald: Vi som arbeidde på dekk gjekk vanlege vakter som til sjøs. Ei av oppgåvene våre var å frakte mat frå byssa og over til vikinglandsbyen som var bygd opp på Maurangsneset, ikkje så langt frå der båten låg. Av dei seks livbåtane om bord i Brand VI var det berre ein som hadde motor, og han var dagleg i bruk. Som regel var det lunsj vi frakta over; det var kassar med smørbrød, og te og kaffi i store spann med kranar. Innspelinga var svært veravhengig. Kom det ei regnbye måte ein bryte av og gjere opptaket om att. Det kunne bli lange økter med mykje venting, og det var kaldt å gå tunnkledd i vikingdrakter. Men filmselskapet hadde også mykje utstyr som var imponerande, sjølv i 1957. Trong dei vind og bølgjer, sette dei i gang ei kjempestor vifte som piska opp sjøen. Soloppgang og solnedgang kunne illuderast ved filter på store lyskastarar, og ein røykmaskin laga skodde og skyer.

Oddrun: Med to timer fri mellom lunsj og middag, var det ikkje så mange utflukter eg fekk vere med på, men nokre besøk i vikinglandsbyen vart det. Dei fleste bygningane var for kulisser å rekne, somme med berre ein vegg, andre med to. Berre Gildehallen som var størst, hadde fire vegger og tak. Det var brukt isopor for å skjere til ulike figurar og steinar. Dei var svært godt måla, så på avstand såg det heilt ekte ut. Men nokre geiter og kje i landsbyen var ekte vare. Her fekk vi sjá kor mykje "juks" som ligg bak ei film-innspeling, og det kan jo vere ei trøyst når dramatikken toppar seg og blodet flyt: det er berre på liksom.

Rolf: Det eg hugsar best frå filmopptaka var kampscena mellom vikingane og det som skulle vere eit engelsk skip med ei prinsesse om bord.. Denne scena vart filma frå øvste dekket på Brand VI, og begge skipa låg attmed skutesida vår. Her fekk mannskapet oppleve eit vikingraid på få meters avstand. Det gjekk skikkeleghardt for seg, og folk fall i hopetal for sverd og økser av gummi.

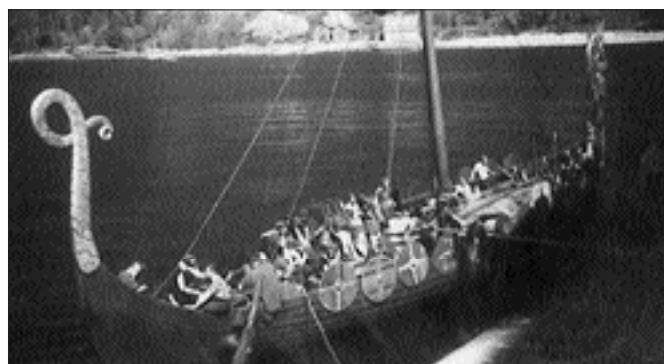
Harald: Ja, dei laut faktisk avbryte opptaket ei stund fordi somme av statistane tok det litt for alvorleg. Det gjekk nesten på livet laust, og folk ramla i sjøen anten dei skulle eller ikkje.

Rolf Hjellegjerde (sittande til venstre) og nokre av mannskapet.

Frivakt. Oddun Eidem (nærast til høgre) saman med andre av mannskapet.

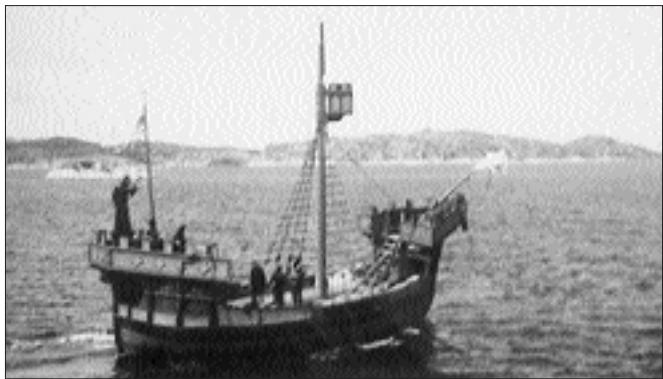
Vikingskipet Ormen Lange og roarar i ein pause i opptaka..

Janet Leigh gir høy til ein fjording

Janet Leigh vert hjelpt i land frå vikingskipet

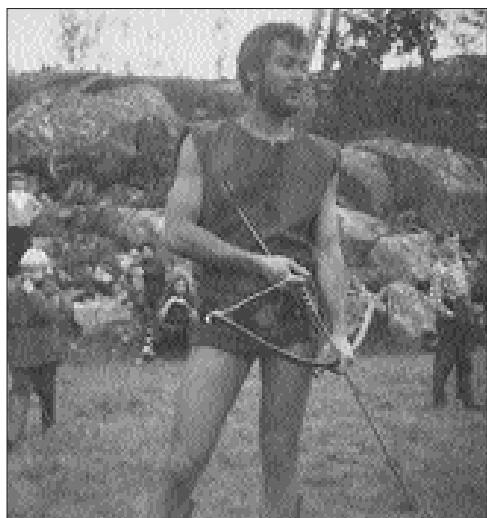
Det engelske skipet med ei prinsesse om bord.

Vikingskip og barske vikingar gjer seg klare til filmopptak

Klar for siste scene: vikingar med brennande piler skal skyte seglet i brann.

Tony Curtis som viking med pil og bøge. Skodelystne ungar i bakgrunnen

Oddrun: Det som skulle vere avslutningsscena i filmen, kan eg også hugse. Vikingskipet Ormen Lange med den døde hovdingen om bord, vart sendt ut på fjorden og sett i brann, slik dei tradisjonelle gravferdene var for mektige vikingar. Som bakteppe for scena var den flotte Ænes-fossen.

Filmen

Innspelinga av "Vikingane" ("The Vikings") var ei storsatsing av det amerikanske filmselskapet Metro – Goldwin. Kirk Douglas, ein av hovudpersonane, var sjølv medprodusent og ein av initiativtakarane til filmen. Det vart ein svært kostbar film, faktisk ein av dei dyreste som var laga til den tid.

Filmmanus bygde på ein amerikansk roman om norske vikingar som herja i England på 800-talet, skriven av Edison Marshall. Det meste er fri fantasi, men hovudfigurane i filmen kan minne om Ragnar Lodbrok og mytane om han og sønene hans. Hovdingen i filmen heiter også Ragnar (spela av Ernest Borgnine), og dei to sønene hans er Einar (Kirk Douglas) og Eric (Tony Curtis). Dei er halvbrør utan å vite om det, noko som skaper ekstra spenning utover i handlinga. Einar er ein stor krigar, medan Eric har ei fortid som trål. Etter kvart kjem dei til å kjempe om ei walisk prinsesse, Morgana, som vert spela av Janet Leigh.

I filmen vert vikingane framstilte som barbariske røvarar. Her er kvinnerov og villskap, svik og sjalusi, kamp om makt og ære, hat og kjærleik. Litt norrøn mytologi er også fletta inn gjennom odindyrkinga.

Då filmen hadde premiere i 1958, fekk den svært blanda mottaking. Mange kritikarar var negative: banal historie, overspel, uekte (amerikanske) vikingar; ein rein kalkunfilm, hevda somme. Men sjølve ramma rundt historia, det norske fjordlandskapet, fekk mykje ros. Også foto-graferinga hausta lovord.

Tett på stjernene

Oddrun: Dei fire store filmstjernene som hadde hovudroller, budde for det meste på hotell lenger inne i fjorden, i Strandebarm og Norheimsund, og vart frakta til og frå med hurtigbåt eller sjøfly. I helgene før dei også til Bergen. Ein farga skodespelar, Edric Connor (betre kjend frå filmen "Moby Dick"), treivst svært godt i lag med mannskapet på Brand VI og underheldt oss gjerne med vakker song i fristundene sine. Ernest Borgnine verka også svært folkeleg og gjorde mange smakebesøk i byssa, rund, blid og trivelig. Kirk Douglas var ein dag innom byssa med ein røykt ål som

skulle leggjast i kjøleskåpet, men eg såg aldri han henta han ut!

Harald: Det vart gjerne veksla nokre ord med skodespelarane både om bord og i vikinglandsbyen, men Edric Conner var vel den vi kom best i kontakt med. Han hadde også engelskundervisning i mannskapsmessa på kveldstid for dei som ville lære meir engelsk.

Eg har altså hatt ei Hollywood-stjerne som engelsklærar! Elles kunne eg fortalt om ein del episodar frå nattevaktene eg hadde, men det får heller vere...

Rolf: Janet Leigh fylte 30 år under innspelinga og det vart stelt i stand ein skikkeleg bursdagsfest i matsalen om bord. Ho var gift med Tony Curtis på denne tida, og han fekk ordna til ei rekke programinnslag der fleire av skodespelarane var med. Mykje leven og god mat, hugsar eg.

Frå Hardanger til Frankrike

Oddrun: Då opptaka i Hardangerfjorden var ferdige mot slutten av juni, laut eg heim att i slåtten. Det var litt ergerleg ikkje å få vere med båten til Frankrike der resten av filmen skulle spelast inn, men eg var berre 16 år og pliktene heime kom først. Vekene om bord gjekk utruleg fort.

Sjølv om det var lange dagar med mykje arbeid, var det eit triveleg miljø og ein lett tone mellom mannskapet. Det var mange frå Sykkylven, og vi var som ein familie å rekne.

Harald: Det vart litt andre dagar for oss på dekk no då båten kom i fart og vi skulle ut på det store havet. Men det var spennande å ha rortørn i styrehuset og kjenne båten duve på sjøen. Mange av skodespelarane fann andre reisemåtar til Frankrike, men utstyret og dei fleste i filmstaben følgde med oss. Vi la til kai i kystbyen Saint Malo i Bretagne og vart liggjande her nokre dagar. Filmopptaka skulle gjerast på ei gammal steinborg litt utanfor byen. Det var mange dramatiske scener som vart tekne opp på denne borga, mellom anna den avgjerande sverdduellen mellom dei to halvbrørne i filmen.

Rolf: Vi fekk sett oss litt rundt i byen, og ein dag vi handla i ein butikk, kom ekspeditøren og viste oss framsida på lokalavisa. Der var det biletet av Brand VI og ein del av mannskapet. Det var tydeleg at filminnspelinga vekte oppsikt også i den franske småbyen. Oppdraget som losjiskip nærma seg slutten og Brand VI skulle over i sitt vanlege liv som turistbåt. Vi for til Bergen og vidare til England for å

hente passasjerar til fjordcruise i Norge. Då var det og tid for meg å gå i land, men Harald vart også med på Middelhavsturen seinare på hausten.

Det er blitt seint på kvelden i stova til Oddrun. Ute har mørket lagt seg over ein stille Sykkylvsfjord. Men enno vil dei tre ikkje heilt gi seg, for Harald har med filmen på ein videokassett. Nokre scener vil dei sjå, og den store kampscena dei hugsar frå dekket på Brand VI er ei av dei. – Og så er det ei fantastisk scene med Kirk Douglas som går utanbords på árane, seier Harald. – Han var litt av ein tøffing og trong ikkje stuntmann.

Filmen ser ut til å nøre opp om endå fleire minne. Rart å tenke på at det nesten er femti år sidan vi var med på dette, seier Rolf.

Den kvite dama fyller 80

Men kvar er det blitt av førstereisskipet deira, Brand VI?

Harald har halde seg oppdatert om kva som skjedde med båten etter at Bernt Fauske selde den i 1959.

– Heile historia til denne båten er eigentleg eit eventyr i seg sjølv, seier han. I år kan skipet feire 80-årsdag. Det vart bygd ved eit tysk verft for ein amerikansk millionær i 1924. Sidan har båten hatt 18 andre eigarar og segla under ni ulike namn. I dag heiter båten ”Mälardrottningen”,

(bilde under) og ligg som hotell- og restaurantskip ved Riddarholmen i Stockholm. Her har den kvite dama lege sidan 1982, like vakker og velhalden som på 50-talet. – Det skulle vore fole kjekt med ein tur om bord att, kjem det frå dei tre.

Eit biletet tilhøyrer Rolf Hjellegjerde.
Alle dei andre er utlånt av Harald Overå.

Arnold Weiberg-Aurdal (f. 1925) er tidlegare ordførar og stortingsmann frå Sykkylven. Som pensjonist har han halde fram med å vere aktiv i foreningslivet og har blant anna gjort ein stor innsats i pensjonistlaget både i Sykkylven og på fylkesplan. Han er ein flittig bidragsytar til årboka.

Arbeid og levemåte på Heggebakken

Av Arnold Weiberg-Aurdal

Det er dei tre ugifte syskena, Lovise, Henrik og Oskar Velle, som er hovudpersonar i dette attersynet over miljøet og levemåtane på Heggebakken.

Lovise var den eldste av dei tre syskena. Ho hadde i sin ungdom gått på Lyngvin husmorskule på Linge i Norddal kommune og oppnådd finfine karakterar. Ho hadde ymse huspostar før ho vende heimatt for å stelle for foreldra og brørne sine.

Storparten av Henrik og Oskar si arbeidskraft la dei ned på heimebruken, Heggebakk og Reiten, men bolkevis tok dei seg også anna arbeid. Henrik arbeidde såleis både på Hevdalsvegen til Stranda og på den første parsellen av Herdalsvegen frå Stranda til Helle-syt. Planen var at tunnel-innslaget

og vegen skulle kome på eit høgare nivå enn dagens veg. Oskar arbeidde for det meste heime på bruket, med unntak av ein periode då han saman med andre ungdommar frå Velledalen vart utskrivne til tyskarbeid i Malmedalen i Fræna kommune i Romsdal.

Både Henrik og Oskar var til god hjelp både i Karigarden og Askjellgarden, der dei braut jord og grov hundrevis av meter med veiter som dei steinsette. Dei tok også del i onnearbeidet i Karigarden. Men den lengste tida arbeidde dei på Velle sementsteinfabrikk i Toregarden på Velle, der dei slo murstein til bruk i byggebransjen.

Familien på Heggebakken skapte eit særprega samfunn,

både når det galdt miljø-, arbeids- og levemåte elles. Dei tre syskena hadde sine faste daglege gjeremål og ansvarsområde.

Lovise var husmor og tok del i mjølking og onnearbeid. Oskar var fjøsmeisteren. Henrik gav Oskar den beste attest: «Hanj Oskar e so nøyaktige han.» Og nøyaktig skal gudane vite at Oskar var. Han vog både høyet og siloen dagleg til kvar ku og til kvart mål. Eg trur han også vog steinane han nyttja til press på siloen. Oskar hadde skaffa seg faglitteratur i jordbruket, og dei rettleiingane han fann der, fylgte han til punkt og prikk.

Henrik hadde hovudansvaret for sauehaldet, og dessutan var han den store laksefiskaren i familien. Sjølv om Henrik arbeidde lang dag, stod han ofte opp i fem-tida om morgonen og fiska i elva. Og sjeldan kom han heim utan ein dugleg fangst.

Heggebakkunet – fotografert i 1984. (Foto: Ole Jostein Fet.)

Som dei einaste på Velle, gjekk Oskar og Lovise kvar sin gong i mange år på Valljasætra (Vellesætra) og dei mjølka buskapen til dei var langt opp i ára.

Nakkeberg på Brunstad hadde eit inngjerda beitestykke som grensa til stølen. Fealslaget, der eg var formann, hadde ein avlsokse på beite der. Grytidleg ein morgen banka det på døra i Karigarden, og eg bykste opp av senga. Der stod Heggebakk-Lovise, heilt vettskremt og oppskaka, og alvoret lyste ut av auga hennar. Eg fekk meg ei overhaling, og ho gav meg grei beskjed om å fjerne oksen frå Valljastølen på flygande flekken. Ho fortalte at den

På veg til 17. maifeiring. Henrik Velle, Lovise Velle, Berte Velle og Oskar Velle.

store oksen hadde gått heile natta og bura rundt selet der ho låg. Og det var sanneleg ikkje så beinsmia for Lovise å kome klar oksen på veg heimatt etter endt mjølking.

Eg fekk farta opp og kontakta ein av Brua-brørne på Brunstad som hjelpesmann. Eg hadde kraftfor i ei bytte og fekk tak i naseringen på stuten. Vi fjerna han frå stolen og brakte han vel i hamn på Brunstad. Hendinga var svært dramatisk frå ende til annan.

Kommunelege Helene Hjelle Bakke sette for fleire år sidan i gang ei gransking av kolesterolinnhaldet i blodet til innbyggjarane rundt om i kommunen. I Velledalen hadde Henrik det lågaste kolesterolinnhaldet i blodet, med verdiene 3,5.

Resultatet var så oppsiktsvekkjande at legen fann å intervju Henrik om kosthaldet hans. Henrik fortalte at han drakk berre heilmjølk og dei åt alt smøret dei fekk i retur frå meieriet. Elles åt dei tjukt sideflesk og slakta dei feitaste lamma.

Hjelle Bakke sat som fjetra, og til slutt braut ho ut i latt og slo seg på knea. At eit slikt feithaldig kosthald skulle føre til ein så låg kolesterolverdi, hadde ho ikkje opplevd eller drøynt om i heile sin praksis. Mi enkle forklaring på dette fenomenet, er at Henrik all sin dag hadde hatt tungt kroppsarbeid med stor forbrenning og liten avleiring av avfallsstoff i kroppen.

Gardsdrifta på Heggebakk og Reiten var ikkje mekanisert i det heile, men berre basert på handemakt. I ára før dei bygde nytt stovehus og driftsbygning på Reiten, drog dei heile avlinga frå Reiten opp den bratte Djupdalsvegen. Og før dei kjøpte motorslåmaskin, slo dei graset på begge bruk med ljå.

Hogst og hagebruk

Dei dreiv árleg fram mykje famneved frå dei bratte fjellsidene som grensa inn til Heggebakken. Til grunn for vedhogsten låg ei langsiktig planlegging:

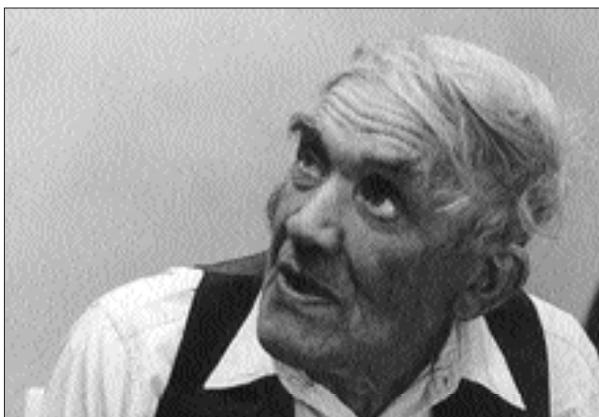
I yngre år starta dei øvst oppe i skogteigen, då ar-

beidskrafta var på topp. Med alderen flytta dei seg lengre og lengre nedover. Dei saga bjørkastrongane i høvelege lengder og enderøyste dei nedover fjellsida til dei nådde opplagsstaden. Der saga dei strongane til vedskier og kløyvde dei. Alt dette arbeidet vart utført for hand.

Med ára vart avstanden kortare og kortare til opplagspllassen. Då den nye riksvegen kom, plasserte dei vedlada nær vegen. Ein svoger av meg hadde tinga ved hjá Henrik og Oskar. Kvar gong han passerte med bil, plukka han vedskier opp i bilen utan å varsle dei to brørne. Henrik og Oskar trudde det var tjuvar som hadde vore på ferde. Dei fulte opp i vedalaet, heilt til mistydinga vart oppklara. Både seljar og kjøpar hadde handla i god tru.

På øvresida av bøgarden låg ein umåteleg stor stein, som ein gong i farne tider hadde løsna frå fjellsida og lagt seg til på flata ovanfor Heggebakken. Den gigantiske steinen vart kalla Gilsteinen og var flat på oversida. Her kunne dei lage ein grønsakaker! Og som tenkt så gjort. Dei bar matjord i kaser til steinen og sådde fleire sortar grønsaker, mest gulrot. Under Gilsteinen var det ei oppkome og frå den bar dei det vatnet som trøngst til vatning av grønsakene.

Som liten gut besøkte eg ofte grønsakakeren på steinen, og det var alltid ei oppleveling å sjå kor frodig åkeren stod. Særleg var gulrøtene store og fine. Ikkje langt frå Gilsteinen var ein badarhøl som vi borna likte å plaske i. Vatnet var i sommarhalvåret alltid lunka, og hølen var også høveleg djup for oss borna.

Heggebakk-Henrik – slik mange hugsar han. Foto: Ole J. Fet.

Truverdige slitarar

Gamlestova på Heggebakkane slik ho står i dag.

Dei fleste som køyrr opp gjennom Velledalen vil legge merke til dei fine, grøne ny-attelogene oppå Heggebakkane på Velle.

Det er resultat av arbeid og slit med jord og stein som brørne Henrik og Oskar Velle har utfört. Henrik er 69 og Oskar 65 år.

Då vi koyrde framom for nokre dagar sidan var karane i full sving med steinarbeid, noko dei driv med ein stor del av året. Her vanta det nok ikkje arbeidsglede – det spirer og gror og kan gi mat i komande tider.

Trass små inntekter gjennom eit langt liv, er det få sykylvingar som har funne råd til rausare gåver til fellesskapen enn Heggebakk-søskena i Velledalen. (Sykylvsbladet 1976.)

Glasauget i lomma

Henrik hadde i barneåra vore ute for ei skyteulukke og miste synet på det eine auget. Han måtte setje inn eit kunstig auge, eit glasauge. Ein gong hadde han skada seg og måtte difor ta ut glasauget.

Han oppsøkte dr. Bendixen på Aure. Før Henrik hadde fått summa seg, hadde Bendixen ringt til sjukehuset i Ålesund for å få Henrik til behandling der. Henrik reagerte ganske kraftig og ville vite om det var så alvorleg som legen trudde. Ja, er du ikkje klar over at du har mist det ein auget, svara legen. Nei, var det seg likt, svara Henrik. Auget har eg her. Han tok glasauget opp av lomma og gav det til Bendixen.

Oskar var i mange år ein omtykt bidragsytar i Sykylvsbladet, med velskrivne historiske artiklar helst frå lokalmiljøet i Velledalen. Eg har lese dei fleste av desse innlegga og kan gå god for at dei alle var innhaldsrike, interessante og velskrivne. Seinare sende han artiklar til bladet Sunnmøringen på Stranda, og der vart dei også vel motteknne.

Henrik og Oskar sette opp nytt stovehus og driftsbygning i 1954 og 1955 på Reiten nær kommunevegen. Driftstilhøva vart no lettare.

2. februar 1990 brann gamletunet på Heggebakken ned til grunnen, og den same lagnaden fekk også driftsbygningen på Reiten 3. desember 1992. Det var ein pyroman som sette fyr på dei tre bygningane.

Gamletunet på Heggebakken var tidlegare gitt som gave til kommunen ved Kulturstyret, som gav laget Fjellhug disposisjonsrett over bygningane.

Mot slutten av 1980-åra gjorde alderen seg gjeldande, og dei tre syskena avvikla gardsdrifta. Dei vart samde om å overdrage eigedomen, som no vart rekna som eitt bruk, til Eldbjørg Lillevik, som er i slekt med Heggebakkfolket. Seinare overdrog ho bruket til sonen Hallstein og kona Liv Marie. Dei har selt bruket til Helge Oskarson.

Far og son Oskarson har gjort ein kjempeinnsats på Heggebakkunet. Dei har bygt ny driftsbygning og skapt eit nytt tun i betre stand enn det gamle. Med denne positive innsatsen har dei skapt eit verdig minne om folket på Heggebakken. Vi naboane vil gjerne rette ein ekstra takk til Helge og Harald Oskarson for velgjort arbeid. Det nye Heggebakkunet er blitt ein pryd for Velledalen og gitt Heggebakkfolket eit godt ettermæle.

Henrik døde i september 1992, 85 år gammal, og i oktober

Brørne Henrik og Oskar Velle.

same året døde broren Oluf etter ei trafikkulukke i Vancouver. Like før Oluf døde, bestemte dei attlevande syskjena at det som var att etter Henrik, i alt kr. 850 000 kroner skulle gå til følgjande føremål:

Kr. 100 000 til sjukestellet (Oskarbilen), kr 350 000 til Sykkylven kyrkje og kr. 400 000 til Kyrkjeparken. I tillegg gav dei kr. 300 000 til Velledalen Grendahus, med vilkår om at pengane skal nyttast til investeringsføremål. Oskar døde i april 1995, 83 år gammal og Lovise gjekk bort i april 1997, 93 år gammal.

Denne korte livssoga til dei tre Heggebakk-syskena taler sitt tydelege språk om slitets tidsalder, om kva sparsomhet og nøysemd kan skape av oppspart kapital, sjølv om inntektene har vore etter måten små. Og tenk kva samfunnsånd som ligg bak ein slik livsinnslag. Dei ofra stor

parten av livet sitt på dei nære krav og let oppsparte midlar kome viktige samfunnsføremål til gode. Dette er eigenskapar som ofte er mangelvare i dagens samfunn. Idag har forbruksmentaliteten lett for å ta overhand. Det gjeld å finne den rette balanse mellom sparing og aktiv verdiskaping. Heggebakkfolket hadde i alle høve funne den rette prioritering mellom sparing og god samfunnsånd. Dei levde etter diktarens ord: «Hva du evner kast av, i de nærmeste krav.»

Naboane på Velle har berre gode minne etter Heggebakk-folket.

Johan Hjorthol (1915 - 1998) var bonde i Velledalen, og aktiv i politikk, forenings- og kulturliv i Sykkylven. Diktet til Velledalen er skrive på dialekt og gir eit humoristisk tidsbilde frå Sykkylven i 1950- og 1960-åra.

Dalen vår

Av Johan Hjorthol

Dalen vår e enj føronderle dal
somme stess brei å somme stess smal.
Omkreng dalen stend høge tinda
å disse tæ av fyr allje vinda.
Men likevel e her rikele skjellje,
den kjennje øss te bår på Hjordal og Vellje.
Sjølve dalen er fine å flate,
å d' e om følkje so bor her, øss no skal prate.

Tankjin e når e ditte skriv
å nemne litt om vårt nærengsliv
Fyr økonomisk sut e øss no vørte fri,
fyr i kvar einaste kjelljar e industri,
å denj som i dag kan drive fabrekks,
han fær rikele både i pøse og sekks.
No laga øss stola i tusenvis
å sele dei ut te dagens pris.
Parolen i dag e at allje skal site,
de e'kje nøvendigt å kave og slite.
Det gjeld å få stol te kvar einaste bak
so allje fær site i ro å mak.

Somme dei vil allje fabrekka førdømme
å meina øss derme jorda førsomme,
men her i dala de e'kje so färle
fyr garanje driv øss no slett ikkje därle.
D'e no jorda so ji øss denj maten øss et
å i husdyrbruk he øss mång enj profet.
D'e kje fyrmykje å seie dei ora
at kjynne her e dei beste på jora.
At mjelkja dei mjelka e dygdig å feit
de e nöke so alle veit.
Men no he de vørte slikt leven å prat
ta de kjynne her ete so lite mat.
Å månge dei meina de e fusk
at dei mjelka so mykje ta høy og ta rusk.
Men forengja her ho he vøre slik
at ho va kraftig og vitaminrik.
Silo å næpe de avla øss sjøl

å sjøyte te me litt kakemjøl.
Fyr på kveitemjølet de vart ikkje skort
sia dei slutta å tullje me kort.
Men no kjem visst korta på nytt på tale
fyr no he anj Hønsvald byønt å gale.

Ja, dalen vår e ei foronderle grend
men oftå so vart hanj so lite kjend.
De hjelpte øss lite øss var duktige å svære,
øss livde i skuggjå ta Straumegjerde.
Viss øss ska sende et brev med påsta,
femogtju øre veit øss at det køsta.
E vil ikkje stå her å rekne på øra,
men dalen vår kjeme so reint attom døra.
Straumgjerde ska de på brevå stå,
det ska sendast dit før å nasast på.
Ska øss avertere te sals et dyr,
de kanj vere en hest, det kanj vere ei kyr,
so stend de ti blødå, den falske lære
at enj dalamannj bor neri Straumegjære.
De ha vørte te vinnjeng og ikkje te tap
om øss vart kvitt slikt formyndarskap.

E vil ikkje stå her å skreppe å skryte,
Men d'e på øss dei ne me Strauma flyte.
He dei der nere enj storkar å kakse,
D'e fram i dala hanj upp he vakse.
E kunnje nemnde dei enj før enj
ta dei so øss rekna fyr våre mennj:
Han Bjarne so handla med mjøl å gryn
de va so øss veit enj Dravlaus-hyn,
Hanj voks upp frame på Karolesbønå
før at han flytte se ne å sjønå.
Å Hau-Knut-brørne, hanj Lars og hanj Arne,
so no e dit ne å sjønå farne,
he bygd se fabrekks å jort de bra,
men fødde vart dei her fram på La.
Fritjofinj holder e kje fyr katta,
men hanj e der nere bære me nattta.
Å Hjalmar da, ka sei døkke om hanj
hanj he no vørte so mykje te mannj;
Nye fabrekks, å bil å villa,
han mång enj stol ne på keia trillja.

Å nei, her vart ikkje mykje tess
viss ikkje dalekaranje va te stess.
Storkarane vart ikkje mange i tal
det vart mest berre hanj Emmadal.
D'e kje fyr de e vil stå her å skryte
å ingjinj má no på ditte fortryte,
men de ha vøre te vinnjeng og ikkje te tap
Om dei sluttat å slengje med "dalegap".

So ska øss ta øss enj tur ut i Bukta
å dei so e komne so høgt upp i lykta
at dei no gjeng å sete nasá i sjy
å trur at Bukta ska verte te by.
Ja, her e det storveges alt dei ska gjere,
men byrinje dei fær øss allje bere.
me øss fram i dala, so e det no slik,
øss betala vår skatt åt nå Lillevik,
men viss øss her frama skal kome med krav,
då vert det bestandigt et leven å kav.
Dei brukta å ha de fyr vane og skikk
å seie at øss drive med krinspolitikk,
men gjelde det å køste upp enj by
då ska øss ver'med uten å kny.
Viss dei utpå Aure skal byggje se do,
so lyt øss ver'me å køste det no.
Om ditte skulde øss endå prate
viss ikkje dei bygde so dyre gate.

Dei vil jerne ha øss te tru å meine
at vassverkje de vil dei køste áleine.
At dei fær nøkre tusen i ny å ne,
de ska'kje øss synderle hefte øss ve
fyr de e ei lekse dei slengje øss i tryne,
dei ska skulen å kjirkjá me vatn førsyne,
Å difyr so ska kje øss bry øss om ditte
at dei fær nøkre tusen frå kommunebusjette.

Fyr presten de vilde vel vere litt snöype
å ikkje ha vatn sopass han fekk døype,
men de kunnj han få te enj rimeleg pris,
de sku no kje køste i tusenvis.

Viss nøkinj ta våre gode grannja
Fyr slike skriveng he blitt fyrbannja,
so vil e tru at de e'kje fyrseint
å sei at de va'kje so gale meint.
Å om no nøkinj he vørte sinte
fyr de dei no om ditte vart minte,
so má dei no prøve å hisse se ne,
d'e vel de beste å halde fre.

Å te slutt so vil e no ditte lese
frå fremste dala te Gjævenese,
frå Ørsnesøddå te Anstastrand,
de e et stort å et visveimt land.
D'e mange slekte å følkeslag
so her i bygdne ska live ilag.
Å sikkert vil de te kvar ei ti
bli nøk ta emne te kav å stri.
Fyr slik vil de alltidt bli i ei grend,
me ditta allje so vel e kjend.
Men sjøl om øss øfta he lett fyr å klandre,
e likevel trur at øss trenge kvarandre.
Å difør e trur at øss no so før
lyt live i lag so grannja å brør.

Hanne Suorza (25) er utdanna journalist frå University of Westminster i London. For tida arbeider ho som journalist i NRK Møre og Romsdal.

Hilde Louise

Eit multitalent i teten

Av Hanne Suorza

Kabaretartist, jazzsangerinne, komponist, tekstforfattar. *Hilde Louise Asbjørnsen* (28) har funne vegen gjennom nålauget og gjer suksess.

"Hvor tar de det fra? Spør man om mennesker som tilsynelatende ubesværet behersker et bredt spektrum av talenter. I Hildes tilfelle vet jeg ikke. Kanskje er det noe i luften eller vannet i hennes barndoms Sykkylven som er ekstra stimulerende?" spør Knut Borge i ein varm omtale av Hilde.

Jazzkjennaren er nok nærmere sanninga enn han kanskje trur. For Hilde blir inspirert av naturen i heimbygda.

- Naturen kjem så tett inn på oss her heime. Høge fjell og fjordar. Enorme krefter som veks inn på deg. Storm, sol og regn om kvarandre. Vi sunnmøringer er tøffe, og det kan vi vere musikalsk også. Ein må kaste seg ut i det og la seg rive med! Kanskje naturen skaper mange kunstnarjeler?

Det var trygt og godt å vekse opp i Sykkylven. Som lita var eg aldri redd for å gå ut áleine og det var alltid nokon som passa på. Det har gitt meg tryggleik og viktig sjølvtilillt, fortel Hilde, som tek i mot meg heime i Knutgarden. Tre framsyningar av den kritikaroste kabareten 'I tykt og tynt' i Ålesund er vel blåst. Herlig á vere heime. Her er vakkert. Eg sov aldri så godt som når eg er her, seier ho.

Neste stad ut for Hilde og andre halvdel av komiduoen Asbjørnsen og Joh., Lene Kongsvik Johansen, er Sykkylven kulturhus. -Eg gler meg og trur vi har eit godt show, med betre tekstar enn tidlegare. Det har Hilde rett i. Duoen har begeistra tusenvis i ei rekke byar dei siste ára og kritikkane har ikkje late seg vente på. - Det har vore fantastisk. Vi vart kasta ut til ulvane og var redd for kritikkane. Det var skremmande. At responsen har vore så overveldande, er rart. Eg er letta.

Kritikarost er ikkje minst Hilde sitt debutalbum 'Eleven Nights and Two Early Mornings', som vart lansert på kvinnedagen 8. mars. 14 sjølvskrivne nostalgiske, vakre jazzlåtar imponerte stort. Dagbladet, VG og Aftenposten, ja alle dei store avisene i landet rulla terningen til fem klare

Hilde Louise Asbjørnsen - scenesuksess frå Sykkylven!

prikkar. No har eit japansk plateselskap kjøpt lisensen til plata og den enorme japanske marknaden står for tur.

Hilde drog til Oslo i 1996.

-Eg visste ikkje kva eg skulle studere, men ville ut i verda og då var Oslo eit naturleg stopp for meg. Mamma er frå Oslo, så eg føler meg heime der, fortel ho. Sidan har Hilde vore busett i hovedstaden. Det siste året med sambuar og adresse på Grønland.

Etter ex.phil. tok Hilde til å studere teatervitenskap, som ho har bachelor-grad i. Ho har også vore innom spansk og psykologi. I vinter tok ho til på mastergrad i nettopp teatervitenskap. Men tida strakk ikkje til og Hilde har lagt studiane til side inntil vidare.

I 1998 kom Hilde med i Teater Nøff, studentteateret i Oslo. Der møtte ho Lene Kongsvik Johansen, som sidan har vore Hilde sin makker på revyscena. Veninnene gjorde tre forsøk på å komme inn på teaterhøgskulen, men lukkast ikkje. Noko måtte vi gjere, fortel Hilde.

- Det var heilt kaos. Eg hadde knapt arbeidd med teater før, men dette var tingene. Eg og Lene ønskte så inderleg å skrive, å syngje, å spele teater. Rett og slett lukkast på scena. Vi bestemte oss for å satse alt på å sette opp eit stykke

utanfor studentteateret. Jentene tok pennen fatt, og for første gang skreiv Hilde tekst og musikk for å nå eit publikum. Vi jobba hardt og måtte verkeleg overbevise for å få stykket Noraprisen på plakaten på Smuget, minnest Hilde.

Noraprisen imponerte stort. Blant dei mange som Asbjørnsen og Joh. overbeviste, var ein bergensar som tok duoen med til Rick's Teater i Bergen, der han som jentene sin manager

sette opp Noraprisen. Seinare Nye Eventyr på Smuget i Oslo og Ole Bulls Teater i Bergen.

-Vi vart lova gull og grøne skogar. Hilde rister lett på hovudet. Det heile er litt komisk. Vi hadde ikkje kontroll på kva han brukte pengane som kom inn til, og Lene og eg tente ingenting. Trass hardt arbeid, vart det aldri eit lønsamt føretak. Til slutt fekk vi sjá rekneskapen. No startar vi for oss sjølve tenkte vi.

Kabarenen Nye Eventyr vart sett opp i Oslo, Bergen, Ålesund og Sykkylven, før turen gjekk til Grimstad i fjor sommar. Der gjekk sommarshowet til Hilde og Lene for fulle hus. Etter tre og eit halvt år med beinhard jobbing, byrja kronene endeleg å rulle inn.

VG gav sommarshowet ein seksar, og kritikkane var enda betre enn før. Duoen fann vegen til sørlandsbyen også i sommar. I løpet av ein månad heldt dei heile 22 framsyningar av kabarenen I tykt og tynt. Grimstadfolk og badegjester har tydeleg blitt glad i jentene. 100% vellukka, i følgje Aftenposten.

No har sommarramma rundt I tykt og tynt gradvis blitt bygd ned, og nye songar og sketsjar har kome til. I haust går oppsetjinga på Scene Vest i Oslo, deretter i Trondheim, før turen går til Bergen og Stavanger på nyåret.

Hilde Louise Ashjørnsen - revystjerne og jazzkomponist

Tre framsyningar i Ålesund er altså i boks, og jentene fekk igjen skryt av presse og publikum. Men sjølv om Hilde synest det var kjekt å stå på scena og stemninga i salen var god, var publikumframmøtet skuffande. - Eg trur ikkje ålesundarar er vane med å gå på show. Dei er svært knytte til heimane sine. Det skal mykje til før dei møter opp.

Men det var mange frå Sykkylven som hadde tatt turen til Ålesund og gjort ein weekendtur ut av det heile, med middag, revy og overnatting på hotell. -Kanskje er sykylvingar meir bymeneske enn ålesundarar, spør Hilde. Ein kan jo også spørre seg kvifor jentene kan spele for 22 fulle hus på ein månad i Grimstad, medan tre show i sunnmørsbyen er i meste laget?

Då eg møter Hilde er det altså få dagar til ho skal underhalde bygdefolket på Sykkylven kulturhus. Hilde gler seg, men er naturlegvis spent. - Eg hentar mykje inspirasjon til karakterane mine frå Sykkylven, seier Hilde, og dreg i gang eit utdrag frå kabarenen, der ho som rollefiguren Gro Anita, legg ut på breitt mål om kaffimaskina si, før ho i same andedrag, med enda større augo og levande mimikk, skravler om Knut som har fått att førti tusen på skatten. Eg forstår med eitt kva Hilde meiner: Publikum flirer av desse figurane om vi er i Oslo eller i Grimstad, men mange her i bygda vil kanskje kjenne seg igjen, sidan fleire av rollene er henta frå lokalmiljøet, trur ho. Hilde skaper ofte rollefigurar ut frå folk som ho kjenner. Ho skriv om nære ting og hentar inspirasjon frå situasjonar der ho eller andre oppfører seg rart. Det heile dreier seg om å måle eit bilde av personlegdommar i tida. Men det er ikkje slemt gjort. Alt er gjort med kjærleik.

Titt og ofte dukkar Hilde opp på TV-skjermen. To fredagskveldar har Asbjørnsen og Joh. vore gjest hos Ivar Dyrhaug i Beat for Beat. I tillegg er duoen fast humorinnslag i programmet Myte med Tore Skoglund. Under Komiprisen i byrjinga av september, vart Hilde og Lene stadig fanga av kamera. Der var Asbjørnsen og Joh. nominert til tittelen beste forestilling. Nominasjonen er nok det viktigaste som har hendt så langt i karrieren, slår Hilde fast.

I fjor var Asbjørnsen og Joh. nominert som beste nykommer. Vanlegvis tek det fleire år før artistane klatrar på stigen og kan smykke seg med nominasjon til beste forestilling. Men på berre eit år er duoen sidestilt og nominert i same klasse som erfarte og velrenomerte komikarar. Nominasjonen er viktig både med tanke på bransjen, publikum og for å få pressedeckning. -For at folk skal kjøpe billettar til oppsetjingane, hjelper det sjølvsagt at dei veit kven vi er.

Som jazzsangerinne har Hilde stått på eigne bein. Den første jazzlåten som Hilde skreiv til albumet Eleven Nights and Two Early Mornings vart til då Asbjørnsen og Joh. satt opp den først revyen, Noraprisen, og Hilde skreiv songen You've got me.

Musikaren Nissa Nyberget var ein av mange som såg Noraprisen og likte det han høyrd. Du må komme til Josefine Verthus, der har vi jam kvar tirsdag, var den klare oppfordringa til Hilde, som dermed byrja å vandre på jam for å prøve ut jazzen. Kanskje eg skal skrive meir jazz, tenkte ho.

Hilde var produksjonsleiar i eit teaterstykke, der Per Husby var pianist. Dei to vart venner og byrja å samarbeide med musikk. Hilde fekk etterkvar produsert ein demo og etter hard jobbing, vart det eit suksessfullt plateslepp 8. mars i år.

Då sykkylingen Thomas Heggdal kom frå USA som nyutdanna jazzpianist og komponist byrja han og Hilde å spele saman. Det fungerte utmerka, og saman med Roger Williamsen, også han frå Sykkylven, Klaus Blomvik frå Sula og Kåre Nymark frå Langevåg, utgjer dei i dag "Hilde Louise and the Nature Boys". Vi er samspelte og har blitt ei eining i staden for mange individuelle musikarar.

Hilde har også ved fleire høve spelt saman med Blue Horn Jazzband. Blue Horn speler dei gamle standardlåtane på originalmåten. Det er utrulig kjekt å få synge slik dei først vart skrivne, seier Hilde og fortel om ei enorm speglede hos Blue Horn Jazzband. Høgdepunktet var Moldejazzen der Hilde og Blue Horn heldt tre flotte konserter i stemningsfulle lokale. Folk liker gladjazz, og det er nettopp det vi spelar.

Fra Hilde var åtte til femten år lærte ho å spele piano. Først hos fru Tynes, som Hilde beskriv som ei fantastisk

pianolærarinne. Deretter gjekk ho hos Åge Lade, før ho fekk glede av å lære besifring av Corrado Genta. -Corrado lærte meg å skrive notar som gjer at eg i dag klarer å for-midle til musikarane.

Det er takk vere Sykkylven Musikkskule at eg kan det eg gjer i dag, seier Hilde. Ho meiner det er viktig at musikkskulen blir halden oppe, at det blir satsa og investert i den.

Pes ungane. Det er vanleg å bli lei, men dei kjem til å bli glad for det seinare, meiner Hilde, som under lanseringa av plata i mars vart utnemnt som æresmedlem av musikkrådet. Det sette ho stor pris på.

Hilde song også i Minimessage og ei kort tid i Message. Visste du då at du var så flink å synge? -Veit du, eg var ikkje så flink å synge, slår ho fast sjølv om det er vanskeleg å tru. Eg hadde vel anlegg for å bli det og har alltid ønskt å lære å utvikle stemmekontroll.

Kva seier dei her heime til suksessen?

Hilde smiler. - Dei byrjar å bli nøgde no ja, men det er ikkje til å komme unna at dei var noko skeptisk i byrjinga. Eg hadde jo ikkje bakgrunn innan teater og song, og dei som står deg nær, ønsker sjølvsagt at du skal lukkast og tene pengar. Dessutan kjem eg frå ein kristen familie og dette hører til ei verd som er ukjend for det kristne miljøet. Men mamma og pappa, og resten av slekta er fornøgd no, seier Hilde. Ho understrekar at den støtta ho har fått heimafrå, er enormt viktig. Det er kjekt når dei er stolte av meg, at dei ser at folk set pris på det eg driv med.

Hilde fortel at ho har fått mange impulsar heimafrå. Heime i Knutgarden var det ofte jazz som strøymde frå høgtalarane. - Mamma lytta mykje til jazz. På den måten har eg fått kjennskap til mange melodiar og fekk nok sjangeren inn heimafrå.

Det skapande trur Hilde kjem frå faren, som er designar. Det å vere opptatt av det visuelle og kva ein formidlar har eg nok frå han. Vi snakkar same språket. Han som teiknar, uttrykker seg på papiret. Eg gjennom musikken.

At Hilde har mange måtar å uttrykke seg på, er sikkert. Som gjøglar på scena sprudlar ho av originalitet, utstråling og humor. Som jazzsangerinne er ho forførande og nostalgisk med eit vakkert sær preg. Stemningsfulle historier er eit av mange fellestrek. Ho er eit sjeldant multitalent i teten. I beundring og takksemd avsluttar Knut Borge "Jeg kommer aldri til å slutte og gruble over hvor hun tar alt sammen fra. Kanskje er de slik alle sammen, jentene fra Sykkylven? Jeg tror det vel egentlig ikke. Får heller dra dit og undersøke en dag..."

Olav Pileberg, fødd 1943, er rektor ved Ullavik skule og aktiv på mange felt innan kultur- og musikkliv. Han var ein av sykkylvingane som følgde Blue Horn Jazzband på turen til Egypt og her fortel han kva dei opplevde.

Blue Horn på Nilen

Av Olav Pileberg

Bassisten Terje går rastlaus til og frå skrangen på Gardermoen. Han sjekkar og dobbeltsjekkar at hans kjære kontrabass får komme øvst på lasset, slik at skader på instrumentet kan forhindrast.

Også klarinettisten og saksofonisten Arnfinn Grebstad frå Straumgjerde følger utviklinga nøyne. Han starta sin musikalske karriere i Straumshorn juniorkorps som 12-åring i 1958. Dette er hans første tur til utlandet i det heile. Vil det føre til ein litt ekstra blue tone i instrumentet, tru?

Inne i Airbus Lotus-flyet vert det fylt opp til siste plass, og så er vi i lufta. Dei fleste passasjerane går av under mellomlandinga i Sharm el-Sheikh på spissen av Sinai-halvøya i halv to tida om natta. Dei skal på badeferie, verken meir eller mindre. Vi andre held fram mot sørvest i tre kvarter til, mot eventyret på Nilen.

Klokka halv seks på morgonen den 12. mars, har vi både landa i Luxor og innlosjert oss på cruisebåten Queen Hatshepsut. Dessutan har Terje konstatert at kontrabassen ikkje har tålt den røffe handsaminga under transporten, så byggmeisteren er i full swing med å sjekke kva for lim egyptarane kan tilby som lækjedom for såret, bokstavleg tala. Å legge seg rett før soloppgang går berre ikkje an. Nattelufta er behageleg sval, og frå dronninga sitt soldekk kan vi sjå siluetten av minaretar mot den raud-oransje morganhimmelen. Brått gjallar den muslimske morgenbøna Alláh-u-Akbar ut frå dei slanke tårna. Solstrålane strekkjer seg og femner alt og alle i morgonlyset. Vi er planta i eit

dagane. Byen og elva vaknar til eit ståkande og maurande liv, men vi turistane oppsøkjer lugarane våre for ei litra kvild før opplevinga av det nye landet for alvor tek til.

Byen Luxor ligg på austbreidda av Nilen, knapt 70 norske mil sør for Kairo. Innbyggjartalet er rundt 150.000, og turistar har strøymt til byen sidan lenge før omgrepene turist var oppfunne. Både Henrik Ibsen, Ernest Hemingway og Agatha Christie har vore der, så slik sett er vi på sikker, kulturfast grunn, vi rundt femti norske og 20 franske som skal

fylle Queen Hatshepsut på dette cruiset. Sjølvsagt har populære Blue Horn Jazzband frå Sykkylven ein stor del av æra for at så mange som sytten sykkylvingar er på plass. Men fredagen har bandet fri. Kan vere greitt å akklimatisere seg litt på sin første internasjonale arena!

I staden vert det tempel – og meir tempel, i lag med vår utmerka guide Muhammed. Han

er 31 år og har lært seg brukbart svensk etter eit par år i Västerås. Muhammed er frå Aswan, og han viser seg å vere ein høgst pålitande reiseførar, som står på med geberder og biletbøker i tillegg til at han er utdanna i egyptisk historie. Dessutan er han ein iherdig regissør, som engasjerer oss turistane i den eine rolla etter den andre.

Første utflukt går til Amun-tempellet i Karnak. Frå byrjinga for 4000 år sidan og til det sto på høgda rundt 1200 år før Kr, sørga farao etter farao for at komplekset av opne plassar, overveldande hallar, statuer, murar og ein heilag sjø stadig vart forandra og bygd ut. På det meste arbeidde her 80.000 prestar, vakter, tenrarar og arbeidalar. I 1000 år låg heile det to kilometer lange området under sand, før utgra-

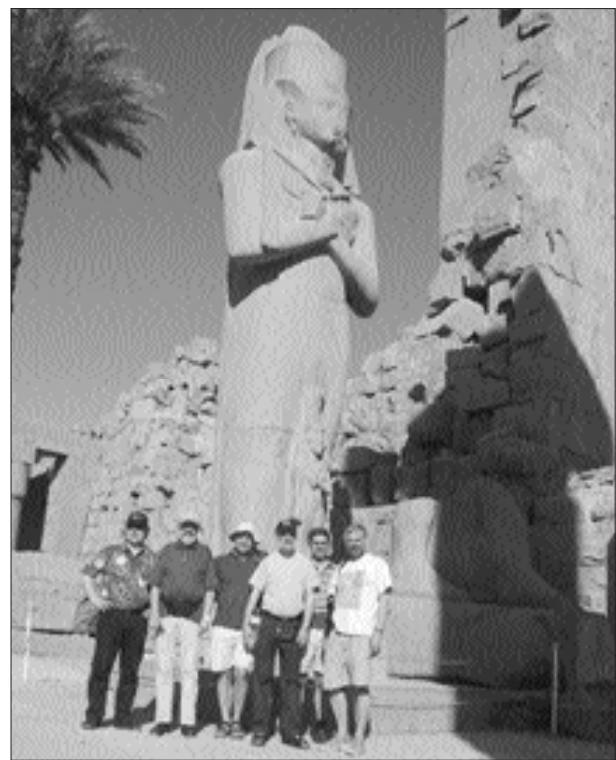
Blue Horn i Egypt. Frå venstre: Halstein Kurseth, Arnfinn Grebstad, Jan Lade, Åge Frøystad, Kurt Sagen og Terje Frøystad.

vingar starta rundt midten av 1800-talet. Tempelet har stått på UNESCO si liste over verdsarv sidan 1979. Høge granittobeliskar på 30-40 meter peikar mot himmelen, og kolossale Ramses II-statuer, også av rein granitt, held oppsyn med oss mange hundre turistane frå alle kantar av verda som til ei kvar tid putlar rundt føtene deira. Ikkje rart at dei gamle egyptarane såg med ærefrykt både på gudane og dei mange sendemennene deira her på jorda! Etter denne historiske pangstarten frå oldtida ber det vidare i vår behagelege buss. Luxor tempel midt i byen. Eventyrlige stemningar rundt solnedgang. Med vårt indre auge ser vi attende 3250 år, til store, religiøse tog langs den kilometerlange prosesjonsvegen som bind dei to tempela saman. Luxor tempel vart gjenoppdaga i sanden i 1881, og står i dag også på verdsarvlista, på same måten som alt det andre vi kikar nærmare på rundt denne unike byen. Lesaren kan vel tenkje seg at turistane nærmest er mällause av inntrykka alt etter dag ein på den vekelange ferda. Men kvelden står att!

Under middagen i matsalen på båten blir lyset brått dempa. Til taktfast tromming, klapping, leven og song dukkar det fram eit langt tog av servitørar og andre tilsette. Fremst går ein mann med kake og stort lys på midten. Akkompagnert av "orkesteret" går kakemannen frå bord til bord og viser fram kaka, og gjev seg ikkje før eit bursdagsbarn mellom passasjerane er identifisert. Bursdagsbarnet er Bjørg frå Ikornnes. Etter at ho har godkjent meisterstykket, får ho ein kjempekni til å skjere første stykket. Resten av kakeserveringa ordnar proffane. Så lyt Bjørg ut på golvet for å danse til dei hissande rytmene saman med servitøren. Rundt bordet sit vi andre og undrast på kven som har lekka løyndomen om bursdagsbarnet, og vi kjem til at det må vere noko med det innleverte passet...

Neste dag er laurdag, og vi kryssar den 5-600 m breie elva ved å køyre over Luxor bru tidleg på morgonen. Området her på vestsida ber namnet Thebes, og var byen til guden Amon. Denne byen var hovudstad i Egypt under det mellomste og det nye kongedømmet for 3000-4000 år sidan. Dei gamle egyptarane såg på sola som gjekk ned vest for elva. Vatnet og sola gav liv. Der sola gjekk ned, var dødsriket. Difor var også her store tempel, og i tillegg var store område avsette til gravplassar. For å komme dit, kryssar vi den flate, grøderike Nil-sletta. Så overtek den glovarme sanden og dei forvitra fjella.

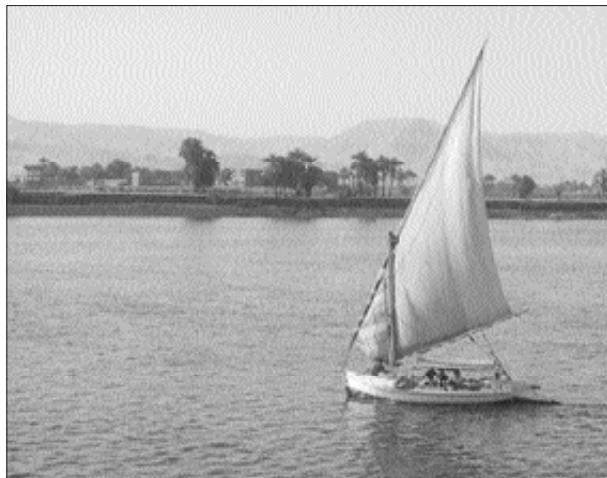
Kongenes dal ber namnet sitt med rette. I denne glovarme og golde bakromnen av ein dal har ein så langt funne 62 kongegraver. Alle er gravne langt ned i grunnen

Det vart også tid til å vitje dei historiske attraksjonane.

og inneheld gangar og meir eller mindre store gravkammer. Tidsramma vår tillet ikkje meir enn 3-4 besøk i ulike graver. Alle går føre seg på same måten: Ned ei trapp, vidare nedover i ein rikt dekorert gang som så deler seg og fører til fleire ulike rom før sjølve kongerommet med sarkofagen dukkar fram. Den største grava tilhørde Ramses II. Den mest berømte tilhørde Tut Ankh Amon, og vart funnen av arkeologen Howard Carter i 1922. Men romma er tome. Innhaldet er anten røva eller overflytta til museum. Men ei oppleving er det å vandre på desse utrulege, unike historiske områda. Til slutt stansar vi ved tempelet til den kvinnelege faraoen Hatshepsut (ca 1460 f.Kr), som båten vår er oppkalla etter. Mange terrassar og lange prosesjonsvegar bygde som skraplan opp til terrassane set sitt preg på arkitekturen. Ein må berre overlate til fantasien og Muhammed sine iherdige utleggingsar å sjå for sitt indre blikk korleis liv og røre har ovra seg for knapt tre og eit halvt tusen år sidan.

Båten ventar. Det er tid for lunsj. Eigentleg også for avreise. Maten får vi, og han er god! Ikkje akkurat norsk, men vel tillaga og rik på grønsaker. Muhammed og kokken bedyrar at han er godt kokt og at det berre er brukt "mineral water" – kjøpevatn. Nei, er det likt seg – elvevatnet vil nok ikkje høve til matlaging. Avreisa let vente på seg. Tre fire timer går før ting tek til å skje. Vi får høyre at det

For fulle segl på Nilen.

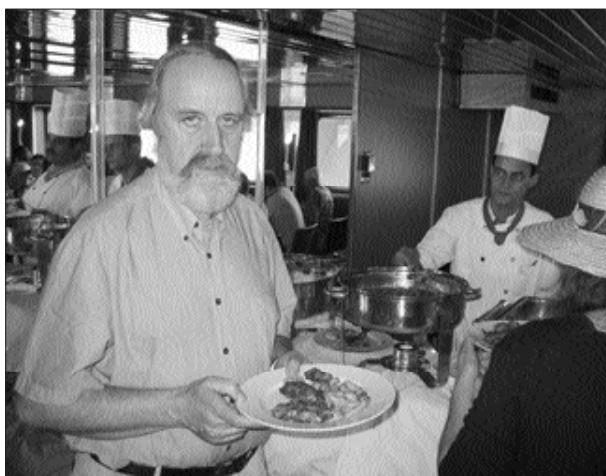
franskmenne som er forseinka. Men Blue Horn veit råd. Kontrabassen er oppe og går igjen. Den egyptiske limen i meisterens hender har gjort godt. Etter litt rigging kling tonane til On a Slow Boat to China utover den blågrå Nilen, og straks etter legg vi frå land. Turistane på nabobåten vinkar og kikar misunneleg etter oss medan BHJ-tonane kverv for øyro deira.

Klokka er fram mot halv seks. Sola står lavt på himmelen. Den følgjande halvtimen blir også rik på inntrykk. Bak oss ligg Luxor med luksushotellet Winter Palace ved breidda og cruisebåtar i lange rekker – fire og fire i breidda – nesten som under sildefisket på Vestlandet på midten av 1950-talet. Framfor oss ligg meir enn 200 km på ei av verdas lengste elver. Endepunktet for ferda er Aswan. Lenger går det ikkje an å komme etter som dei store demningane er effektive bommar for samanhengande ferdsls på elva. No styrer vi mot straumen mot sør, akkompagnert av lekre standardlåtar i Blue Horn-innpakking. Kveldssola gyller alt og alle her oppe på soldekket, anten vi no swingar oss på dansegolvet, eller sit eller ligg parkert rundt bassenget ved borda og solsengene. På elva sigler dei karakteristiske felukkane med sine trekanta segl i kveldsbrisen. Palmar og ein og annen minaret glid forbi i skarp silhuett mot kveldshimmelen. Sola rører toppen av palmekronene. Terje tek ordet og lekкар nyhendet om jubilant i lagt også i dag, og minner om jubilanten som vart feira i går kveld. Bjørg og Liv får både Happy Birthday og Congratulations fra streng og strupe. Lett brydde let dei seg hylle i ei romantisk ramme som slett ikkje alle er forunt å oppleve, sjølv i moden alder. Inne på breidda fell muslimane på kne, vende mot Mekka. Frå dei opplyste minaretane ljomar bøneropa. Mørkret fell på. Konserten er slutt, men jazzcruiset har nettopp begynt.

Dette lovar godt!

Slusa ved Esna blir passert før midnatt. Vi blir løfta 8-9 meter i veret i løpet av eit kvarters tid. Det er på tide å finne nattero i våre komfortable senger på lugaren.

Dag tre og søndag. Arbeidsdag for egyptarane og helgedag for oss, men ikkje med kyrkjegong i dag. Nok ein gong står det tempel på programmet. Tidleg på morgonen er vi i Edfu, og skal vitje falkeguden Horus sitt tempel. Viktig gud og viktig tempel. Turen går først med hesteskyss i gilde vogner. Så til fotos gjennom gater der vi prøver å halde stø kurs mellom boder og butikkar, der alle gjer sitt beste for å selje oss eitkvart til pynt for pengar. Vi er átvara av Mohammed. Likevel: jammen trur eg at Torill finn seg ein vakker, blå kjole! Men det er i butikken som Mohammed har tilrådd på kaia. Takk for oss. Om bord att og vidare mot sør. På denne ferda er kvar dag for helgedag å rekne. Vi lever det sorglause fritidslivet på øvste hylle, eller dekk om du vil. Truleg kjenner dei det slik i jazzbandet også, sjølv om deira plikter er noko større enn våre. Dei er trass alt engasjerte for å spreie musikalsk glede med gla'jazzzen sin til oss andre. Men ikkje berre til oss, viser det seg. På vegen oppover elva passerer vi eller møter vi stadig andre båtar ute i same ærend: Crown Jewel, Nile Rhapsody, Crocodilo, Ramses II,... det skal visst vere rundt 300 av dei! Båtane har fantasirike fløyter eller sirener som kapteinen veit å utløyse utan å vere tungbedd. Men det er berre Queen Hatshepsut som har jazzband på soldekk! Dei båtane og passasjerane som er så heldige å vere i nærliken i konserttida, får seg ei oppleveling som tydeleg slår an. Tin Roof Blues utløyser vinking og signalisering til kveik og styrka sjølvkjensle både for dronninga og menneska om bord.

Arnfinn Grebstad på si første utanlandsferd.

Jazz-cruiset gav også høve til solbading!

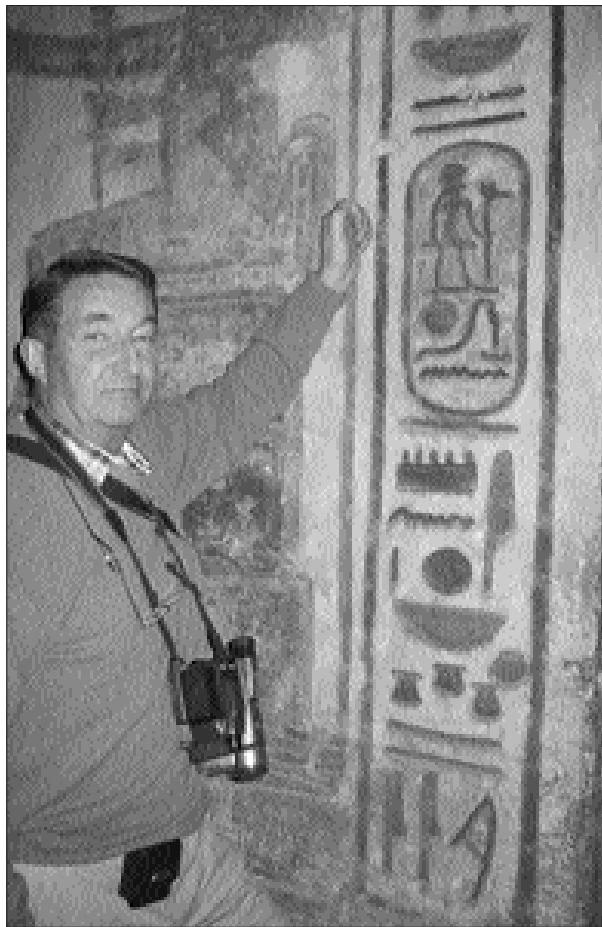
Elles går timane snøgt – som heime i Noreg. Folk pratar og solar seg. Arnfinn likar å fortelje soger og stubbar frå landet langt mot nord. Av og til får vi auge på han mellom skydottane frå hans kjære Bellman-sigarar, med ein engasjert flokk av tilhøyrarar rundt seg. Låtten sit laust!

Dag fire. Vi er i Aswan, ein stor by 900 km sør for Kairo. Kjend som garnisonby mot Egypt si sørgrense. På 1960-talet anleggsområde for Sad el Alli, den store demninga som demmer opp floda til å bli Lake Nasser, Nasser-sjøen. Han er meir enn 500 km lang og 180 m djup og strekkjer seg langt inn i nabolandet Sudan. Vi får sett på den 40 meter lange, uferdige obelisken som framleis ligg festa i fjellet på undersida, slik han har gjort det i fleire tusen år. Vekta ville ha vore nærmere 2000 tonn i ferdig og "lausriven" tilstand. Kvifor vart arbeidet avslutta så brått, skal tru? Tusenåra er borte. Vi kører over den gamle demninga frå 1902 og vidare 6 km mot sør. Den høge dammen, president Nasser sitt storverk godt hjelpt av Sovjetunionen, kjem til synne. Dimensjonane er enorme. Nesten ein kilometer tjukk ved foten, 4 km lang og 111 m høg. Retteleg ein godbit for vår ven Arnfinn, mangeårig styremedlem i Straumgjerde vassverk. Med kjennarmine lyt han likevel medgi at proporsjonane blir noko annleis enn i den heimlege dammen. Nokre hundre meter ute på dette militære området er det laga til plass for utsyn. Under oss ligg dei enorme kraftstasjonane godt verna. Mot sør går Nasser-sjøen i eitt med himmelen. Overveldande!

På turen attende stogga vi og tok båt ut til Isis-tempelet på Philae, nær dammen frå 1902. Gudinna Isis var mellom dei eldste og viktigaste guddommane i Egypt, og pilegrimsmål i stort format. I operaen Tryllefløyten av Mozart finn vi scener herifrå. Øvstepresten Sarastro sin arie O Isis und Osiris lever på operascenene rundt i verda. Sjølv i dag finn vi Isis-truande, kan handboka fortelje. Men Arnfinn vart neppe "omvend", sjølv om han også her fekk ei rolle å spele av Muhammed. Kunne det vere på grunn av det velpleia skjegget at han fleire gonger vart teken ut til å vere både øvsteprest og Ramses? Novel; dagen lid og magen vil ha mat og drikke. Vi er átvara mot å drikke av vatnet i kranane. Somme hadde fått litt magesjau. Kanskje fordi dei ikkje tok "motgift", slik som klarinettisten i bandet? Han hadde handla på Gardermoen, og kunne kompensere for eit par munnfullar Egypt-vatn med eldvatn frå den norske flyplassen. Arnfinn heldt seg frisk!

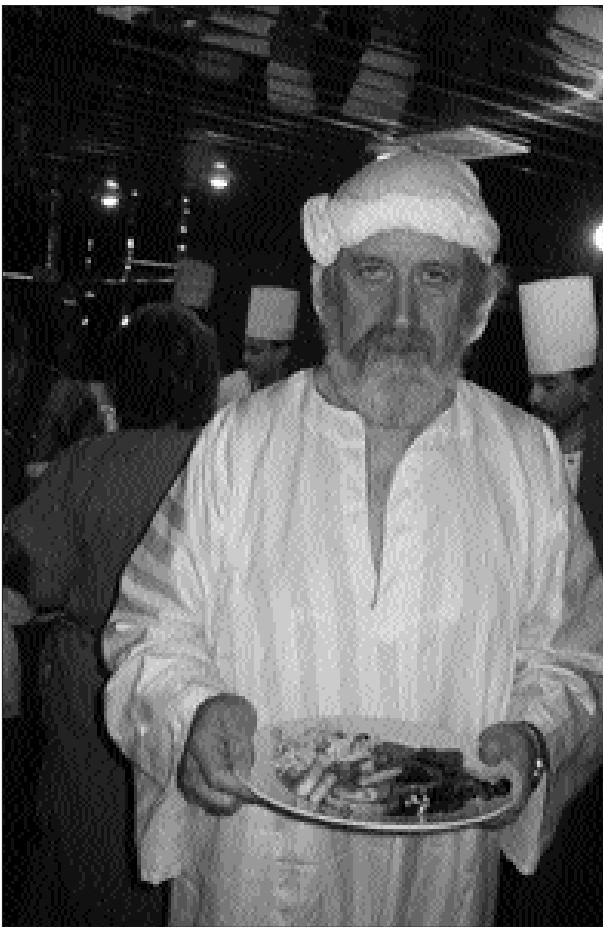
Ved kaia i Aswan ligg båten nærest land. Ut på ettermiddagen stemmer Blue Horn Jazzband opp som vanleg, og på kort tid samlar det seg eit hundretals egyptarar. For dei truleg eit kjærkome høve til gratiskonsert med eksotisk innhald. Tydeleg populært! Jazzcruiset held fram. Å skrive om turen i busskolonne nesten 300 km gjennom øydemarka til Abu Simbel blir det ikkje plass til. Årboka skal gje rom til meir enn jazz på Nilen.

Dag fem. Avreise mot nord i 14-tida. No er det nedover elva, med straumen. Byen kverv bak ein sving, og øydemarka dominerer. Forvitra fjell og sand på begge sider. Litt grønt nærest vatnet. Eit par gonger lekterar der stein blir lasta eller lossa. Alt skjer med handemakt. Ikkje ein kran á sjå. Ein og annan robåt med last eller passasjerar om bord kryssar elva. Den egyptiske kjortelen er tydelegvis standard antrekk til alt. Også på turen attende er det stopp og tur i land for å sjå på tempel. Vi seier med Arnfinn: Eg har sett nok stein! Denne gongen valde han vekk turen i land. Kanskje tok lengten til dei heimlege Sunnmørsalpane til å melde seg? Alt med måte! Men musikken lever. BHJ spreier mykje glede rundt seg på si første utanlandsferd. For mannskapet på Queen Hatsepsut verkar det som ein høgare status á ha live band frå Noreg om bord. Kanskje solar dei seg litt i glansen av ein porsjon ekte misunning frå mannskapa på dei andre båtane ... I ettertid fekk i alle høve bandet førespurnader om både hotellspeling i Sharm el Sheik og meir jazzcruise. Men mykje skal klaffe før det blir omgjering frå spørsmål til realitet, og så langt er ingen prosess for avklaring sett i gang.

Artikkelforfattaren, Olav Pileberg, studerer egyptiske veggmåleri.

Siste kilometerane ned mot Luxor går på føremiddagen onsdag. Livet på land og på elva passerer revy. Klesvask, bading og fisking. Somme hengjer opp kleda på hustaka. Somme byggjer hus. Stillasa hadde neppe blitt godkjende av arbeidstilsynet i Noreg, meiner Terje. Motorpumper for vatn putrar heile tida ein stad i buskene på breidda. Utan vatn, lite liv. Men her er det frodig. Sukkerrør, dadelpalmar og bananplantar i store mengder. Nok ein gong glid vi under Luxor bru med dei vakre dekorasjonane frå egyptisk mytologi på brukara. Midt på dagen er vi på plass som ytste båt ved breidda. Om kvelden er bandet invitert til å spele i hagen til eit stort hotell på land. Arnfinn tykkjer det verkar

Blue Horn-klarinettist Arnfinn Grebstad glei godt inn i miljøet.

noko trykkjande i lufta. Kan eit torevver vere på gang? Han spør ein servitør. Nei, her har det ikkje regna på over to år, er svaret. Ingen fare for noko skjortebløyte på denne turen! I staden slappar vi av rundt borda og nyt synet av den vakre hagen og det bugnande bordet velfylt med mat. Gjestene nyt både maten og orda og tonane frå elegante Frøydis Walstad Sagen og Blue Horn Jazzband: If you believe in me ... My Heart is full of Rhythm ... Folk lever med. Musikk språket er internasjonalt. Både the blue notes og meir ragged stomp rythm gjekk heim hos tilhøyrarane. Minna frå turen på Nilen vil leve lenge i oss som var så heldige å få bli med.

Thor Willy Strømme (f. 1979) er sjølv møbelarbeidar, slik som oldefaren han skriv om. Han har vore aktiv i sogearbeidet i Sykkylven i ei årrekke og er også medlem av redaksjonen i Årbok for Sykkylven.

Eit arabisk møbeleventyr

Av Thor Willy Strømme

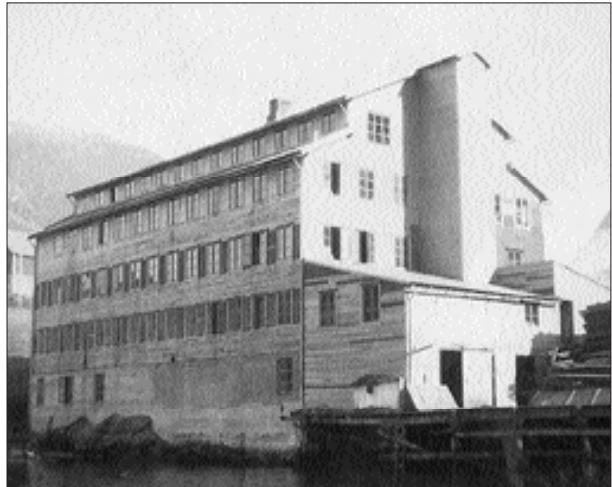
Kongen av Saudi-Arabia var ein av dei første kundane for sunnmørsk møbeleksport. Det sende Alfred Olaus Strømme frå Sykkylven ut på sin livs eventyrtur.

I 1961 fekk Tynes Møbelfabrikk i oppdrag å levere ein del møblar til det nye palasset til kong Saud Ibn-Adulaziz og kronprins Khaled Ibn-Abdulaziz i byen Dharan i Saudi-Arabia. Fabrikkeigar Bernhard Tynes sende den røynde møbelarbeidaren Alfred Olaus Strømme (1909 - 1994) for å montere møblane. Han og fire andre norske møbelmontørar reiste sørover og vart borte i tre månader. Tynes Møbelfabrikk leverte og monterte mellom anna soveromsmöblar, spisestover og salongar. Det var store dimensjonar på møblane og sengane var spesialteikna, med lysarrangement og andre finessar.

Det var fleire norske møbelprodusentar som leverte alt frå brus til isbarar til garderobeskap, som var så store at ein kunne gå inn i dei. P. I. Langlo på Stranda leverte ein bogesalong som var meir enn 25 meter lang. Tre månader kan høyrast veldig lenge ut, men det var ein stor båtlast med møblar frå Norge som skulle monterast. Eitt problem dei norske møbelmontørane kom borti, var varmen. Treverket i møblane endra struktur frå det kalde nord til varmen i Saudi-Arabia.

Kong Saud Ibn-Abdulaziz hadde 25 døtrer, 57 søner og minst 47 koner. Under opphaldet budde møbelmontørane på hotell og hadde personlege tenarar som fotfølgde dei til ei kvar tid og gjorde alt dei vart bedne om. Kvar dag i perioden åt dei middag saman med kronprinsen og vart personleg kjend med han.

Etter vel utført arbeid og ein vellykka tur, fekk Alfred Olaus ein 22 karats gullslegen dolk og ei arabardrakt av kong Saud Ibn-Abdulaziz. Drakta er sett saman av ein handvoven kjole i blått stoff og ei dressjakke av same stoff med silkefor. Det er også eit brun kappe som er laga av kamelhår og på kragen er brodert eit mønster i gulltråd. På armane og skuldrane er det tvinna metervis med tynn gulltråd. Der er også eit handbrodert hovudplagg og ei hand-

Tynes-fabrikken i 1930-åra.

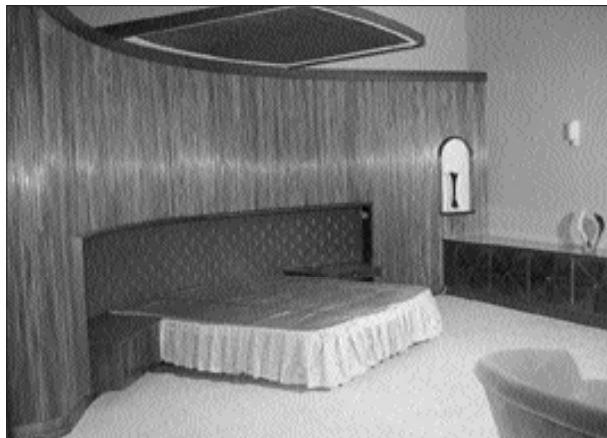
brodert lue. Både dolken og arabardrakta er framleis i familien sitt eige.

Kong Saud Ibn-Abdulaziz tok over som konge etter faren, som døydde i 1953. Han regjerte under namnet kong Saud III. Etter press fra kongefamilien overdrog han mykje av makta til broren sin, kronprins Feisal Ibn-Abdulaziz. Han tok over som konge i 1964 etter at kong Saud hadde blitt tvinga til å abdisere. Kong Feisal Ibn-Abdulaziz vart myrda av ein nevø i 1975 og vart etterfølgd av halvbroren, kronprins Khaled Ibn-Abdulaziz. Då han døydde i 1982, vart han etterfølgd av ein yngre bror, Fahd Ibn-Abdulaziz og ein femte bror, Abdullah, vart ny kronprins.

Alfred Olaus Strømme tok til hos B. R. Tynes i 1930 som polerar og arbeidde der fram til han pensjonerte seg til jul 1979. Då arbeidde han som samansetjar. Sunnmørsposten skreiv ein artikkel etter at Alfred Olaus Strømme kom heim 2. april 1962:

"Eventyrtur frå Saudi-Arabia til Sykkylven

Alfred Olaus Strømme frå Sykkylven kom i går heim til sludd og sno frå 35 grader varme i Saudi-Arabia, der han sidan midten av januar har vore saman med fleire nord-

Senga som Alfred Olaus Strømme monterte i palasset til kronprinsen i 1962.

menn som arbeider med innreidnad og møbelutstyr til kongelege palass i hovedstaden Ryad.

-Korleis likte du deg i Ibn-Sauds land?

-Ryad er ein by i rivande utvikling med moderande gater og bygningar. 20.000 hus skal der vere, villaer, palass og bilar. Det er dit du må for å sjå bilar. Byen ligg så og seie inn i øydemarka, 550 meter over havet og har 280.000 innbyggjarar. Ut til kysten køyrde vi etter ein svær asfaltveg. Mange hus har luftkjølingsanlegg og der var mykje velstand å sjå.

-Og folket likte du?

-Ja, det var sant eg gjorde. Dei var rolege og venlege folk, gjestfrie var dei, og så fine drakter som dei hadde. Vi budde på hotell og fekk framifrå stell. I det heile var det ein overmåte arrangert tur.

Heimturen gløymer eg aldri. Vi stogga først eit par dagar i Cairo og såg oss om der. Så tok vi fly til Amman i Jordan, der vi stogga ein dag og tok bil til Jerusalem og Betlehem. Det var ein ubeskriveleg tur. Vi såg Getsemane og Golgata, beduinane med veldige saueflokkar, og så desse swingane på vegane gjennom den vakre naturen med rauda og lilla fargar i bergartane. Derifrå bar det Istanbul, eller Konstantinopel, som det heitte i min barnelærdom. Ein strålande vakker by. Og så var det Roma med Colosseum og katakombane og alt der er å sjå. Berre alt for lite tid på kvar plass. Det var underleg å kome til Oslo og bli møtt med ein snøkave”.

Kjelder:

Sunnmørsposten 3. april 1962.

Sykylvsbladet 9. januar 1985.

Sykylvsbladet 11. januar 1985.

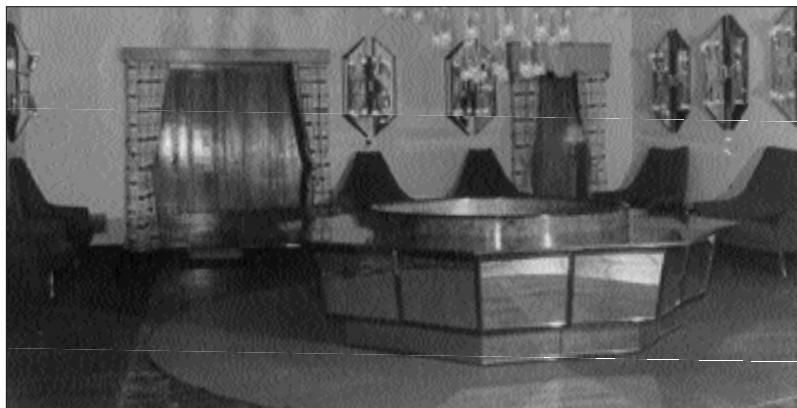
Samtalar med familien.

Dei tre personlege tenarane til Alfred Olaus, som gjorde alt han bad dei om.

Baren dei monterte. Alfred Olaus er nr. tre frå venstre, dei andre er ukjende.

Nokre av møblane dei norske møbelmontrane sette saman i Saudi-Arabia.

Gulldolken, som Alfred Olaus fekk etter fullført arbeid.

Eldrid Suorza, f. 1950, er rektor ved Sykkylven vaksenopplæringssenter. Ho er medlem i Sykkylven sogenemnd og i redaksjonsnemnda for årboka.

Jentespeidarane i Sykkylven 1939 -1966

Eit historisk tilbakeblikk

Av Eldrid Suorza

Speidartradisjonen har stått sterkt i Sykkylven i over 60 år. Gutespeidargruppa vart oppretta i 1937 og jentene kom etter alt i 1939. Det finst ingen skrivne kjelder som fortel om dei første jentespeidarane her i bygda, men gjennom samtalar med fleire kvinner har eg prøvt å samle trådane og danne meg eit bilet av aktiviteten gjennom dei første 30 åra.

Speidargruppa i Sykkylven har vore felles for både guitar og jenter sidan 1978 og er i dag den klart største speidargruppa på Sunnmøre.

1939 -1945

Grunnleggjaren av jentespeidarane i Sykkylven heitte Hrefna Tynes. Ho var frå Island, og busette seg her i bygda i 1939 saman med mannen sin, Sverre Tynes. Hrefna hadde vore speidarleiar i Siglufjord på Island, og interessa hennar for speiding var stor. I Sykkylven var det på denne tida ei etablert speidargruppe for guitar, men jentene hadde ikkje noko tilbod. Hrefna tok initiativet til den første speidargruppa for jenter.

Bjørg Eliassen, f. Roald i 1926, ei av dei første speidarjentene i Sykkylven, fortel:

- Etter det eg hugsar, starta speidargruppa opp i 1939. Vi var ganske få som var med i starten, kanskje fir-

efem jenter? Det var ei høgtideleg stund då vi avla speidarloftet på bedehuset: "Eg lovar etter beste evne å tene Gud, hjelpe andre og lyde speidarlova". P. K. Thoresen, som var leiar for gutespeidarane, og foreldra våre, var til stades.

- Speidarmøta vart haldne i heimen til Hrefna Tynes i Smedgarden ein gong i veka. På desse møta song vi og las speidarbøna. Hrefna underviste oss i litt handarbeid. Vi las og vi prata mykje saman. Ho lærte oss forskjellige speidaroppgåver, som å lage knutar og å lage bål som vi måtte kunne, for å ta speidargraden.

Den første speidarleiren vart halden i Geilane på Vik saman med speidarjenter frå Ålesund, minnest Bjørg. Dei overnatta i telt, leika, brende bål og song speidarsongar.

Hrefna var veldig flink til å spele gitar. Speidarane gjekk i tog fram til Høyset og Hrefna hadde med seg det islandiske speidarflagget. Andre jenter som var med i speidaren i denne første tida, var Eli Grebstad, f. Solnørdal, Tordis Jo-hansen, f. Klokkehaug, Astrid Rokseth f. Tynes, Edny Weiberg Aurdal f. Vinje, Agnes Dalen f. Relling og Lea Kvamme f. Roald.

Edny Weiberg Aurdal hugsar at dei klipte opp tøystrykke som dei laga bandasjer av. Desse vart sende til Åndalsnes tidleg under krigen.

- Speidargruppa kom eigentleg ikkje skikkeleg i gong, uviss kvifor. Vi kom ikkje så langt at vi hadde drakter. Det vart opphold etter nokre få år, men eg minnest denne tida som veldig positiv og eg gledde meg til kvart møte, fortel Bjørg.

At speidarjentene ikkje kom skikkeleg i gong, skuldast nok at krigen kom. Då vart det forbod mot forsamlingsar av alle slag, og det vart også ulovleg med speidning. Hrefna heldt fram med ei "jenteforening" og dei dreiv på med ymse speidarakтивitetar. Elbjørg Lillevik fortel at dei gjorde handarbeid og song speidarsongar. Speidarsongboka hennar er trykt i 1941. Fleire jenter vart med i denne foreininga.

Perioden 1945-1955:

Eldbjørg Lillevik, f. Blindheim og Jorunn Svindseth, f. Velle 1933, som begge var med under krigen, fortel at speidarbeidet heldt fram etter krigen. Mange nye jenter kom med, og dei vart delt inn i ulike patruljar. Elbjørg og Jorunn var med i Kløverpatruljen, der Astrid Rokseth, f. Tynes, var patruljeførar. Vi sydde vårt eige patruljeflagg; kvit kløver på blå botn. Vi farga stoff og sydde oss luer, bluser og faldeskjørt, og vi hadde grøne trekantsjal og speidarbelte. Møta heldt vi heime hos kvarandre, fortel Elbjørg.

Sylveig Skurtveit, f. Klokk i 1932, var med i Liljepatruljen på Aure. Dei heldt sine patruljemøte i heimen til Kari Eidem på Grebstad. Dei hadde faner og drakter, lærte ymse speidarakтивitetar og drog på små turar. Troppsmøta vart haldne i heimen hos Hrefna i Smed-

garden. - Hrefna var veldig flink til å sette i gang aktivitetar, leie og ta seg av barna. Ho synte stor interesse og engasjement for arbeidet blant dei unge, minnest Sylveig.

Då krigen var over, var det Hrefna sitt store ynskje at speidarjentene hennar skulle få avlegge speidarløftet i kyrkja. 17. mai 1946 vart dette røyndom, men Hrefna sjølv fekk ikkje vere med på den hendinga, då familien var på flyttefot tilbake til Island.

Hrefna heldt fram med speidarlivet etter at ho kom heim til Island. Ho heldt kontakten med Noreg, og fleire gongar vitja ho Sykkylven saman med speidrarar frå Island. Hrefna var invitert til 50-års jubileet for sykkylvsspeidaranane i 1987, men kunne ikkje kome. I 1995 var speidrarar frå Sykkylven på Island. Då la dei ned krans og planta eit tre på grava hennar. Etter 1946 overtok Berta Riksheim Tennøy og Margit Hjartholm som speidarieiarar. Dei hadde også vore med i speidararbeidet under krigen.

Karen Lund, f. Tynes, fortel at ho kom med i speidararbeidet i 1949, 11 år gammal. Den gong var Berta Riksheim troppsleiar. Det var speidarpatruljar både på Aure, Vik og Tynes. Karen var med i Blåklokkepatruljen på Vik. Troppsmøta heldt dei på Solnordalfabrikken saman med Aurejentene. Berta budde på fabrikken, der ho var kontordame. Dei heldt på med tradisjonelle speidarakтивitetar.

-Sporleik var veldig populært. Då teikna vi piler i sanden eller marka

Frå ein tur til Langeneset like etter krigen. Frå venstre: Elbjørg Midtbust, Astrid Eidem, Astrid Rokseth, Kari Eidem, Kjellaug Klokk, Margit Hjartholm, Judit Myckland, Norenn Vik Eliassen, Helga Fausa, Elbjørg Lillevik, Irene Myckland, Alvhild Blindheim, Inger Ludvigsen Drablos, NN, Anna Blindheim, Oddrun Riksheim. (Foto utlånt av Astrid Tynes Rokseth.)

som førte til noko vi hadde gjøymt. Vi lærte speidarlova og speidarløftet, knytte knutar, gjekk små turar i marka og laga mat ute. Oddlin Stokke, f. Tynes, var med i same patruljen. Ho minnest at det i 1950 var ein speidarleir på ei slette framom idrettsplassen.

Agnes Storjord vart ny leiar i speidartroppa etter Berta Riksheim, tidleg på 50-talet. Agnes kom til Sykkylven frå Nord-Noreg etter krigen og arbeidde som syerske

på "Viko". Ho hadde ei dotter, Elsa, som også var ivrig speidar.

I 1951 var det mange jenter som deltok på ein speidarleir på Solnør gard i Ørskog. Karen fortel at dei hadde fleire overnattingar i telt, og det var veldig kjekt. Hildegunn Larsen, f. Welle, som også var med på leiren, minnest at det ei natt vart eit kraftig regnver. Ho låg i tomannstelt saman med Elsa Storjord. I løpet av natta hadde dei blitt evakuerte til eit anna telt, slik at dei om morgonen vakna opp saman med speidrarar frå Ålesund. Det var ikkje særleg populært.

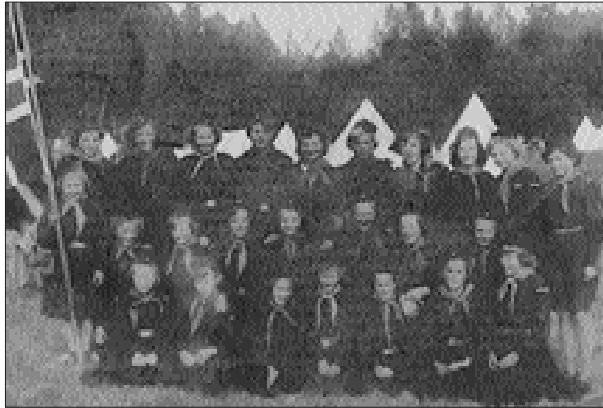
Speidarjentene var med og helsa kronprins Olav velkommen til bygda, 16. juni 1946. Frå venstre: Alvhild Blindheim, Oddrun Riksheim, Kjellaug Tynes, Margit Hjartholm, Berta Riksheim. (Foto utlånt av Kjellaug Klokk.)

Meiser

Rekrutteringa til speidaren var god i byrjinga av 1950-talet. Bjørg Leivdal Pedersen, f. 1944, fortel at ho og alle jentene i klassa hennar i skuleåret 1952-53 var meiser. Meisene var dei yngste jentene som skulle lærast opp til å bli speidrarar. Meisene hadde blå skjerf, og vi såg fram til den dagen vi skulle bli rette speidrarar og få grøne skjerf, min-

Jentespeidarane

Karen Tynes og Elsa Storjord var leiarane deira. Bjørg meiner at leiarane hadde eit godt opplegg for meisene. Jentene hadde arbeidsbøker som dei la mykje arbeid i. Dei fekk i oppdrag å gjere små oppgåver heime, som å

Fremste rekke frå venstre: Kari Hjelle, Jorunn Aure, Berit Blindheim, Eva Tynes, Hildegunn Welle, Marit Grebstad og Inger Mørkeseth.

Midtre rekke frå venstre: Bodil Blindheim (med flagg), Oddhild Brunstad, Eldrid Lyshol (?), Kari Blindheim, Elsa Storjord, Magda Riksheim, Åse Tronstad og Liv Andestad.

Bak frå venstre: Karen Tynes, Oddlin Tynes, Leikny Tynes, Øygunn Tandstad, Agnes Storjord, Reidun Solnordal, Lindis Fredriksen, Bergljot Aure, Oddny Aure, Judith Roald

Jentespeidarleiren på Solnør i 1951.

Speidarakтивitetar: Første rekke Kari Blindheim, Oddhild Brunstad, Oddlin Tynes, Bak Marie Blindheim og Jorunn Blindheim. Foto på denne siden er utlånt av Karen Lund.

vaske

opp og vaske golv. Foreldra måtte kvittere for utført arbeid. Foreldra støtta godt opp under arbeidet, fordi dei såg at det var nyttig. - Vi fekk utdelt stoff; tjukt, blått ullstoff som stakk, og mødrene våre sydde drakter etter ein modell som gjekk på omgang mellom familiene. Det var overdel og skjørt i same materiale, ikkje vanlege speidarskjorter. Det var stor stas å få gå i 17. mai toget med drakter, fortel Bjørg. Ho hugsar at meisene var på tur fram i Blindheimsmarkane for å sjå på diverse utstyr som speidarane hadde laga, slik som oppvaskbenk og kokebenk. Det var veldig spanande og dei gledde seg til å få lage slike ting sjølv. Patruljemøta vart haldne i kjellaren på Vik skule.

Frå midten av 50- talet låg speidararbeidet for jenter nede

På tur med "meisene" til Tynessetra: Bakre rekke frå venstre:

Karin Stokke, ukjend, Anna Kirsti Tynes, Bjørg Kittang, Ellinor Lade Andre rekke frå venstre: Karen Tynes, Astrid Bøe, Kari Anne Roald, Solveig Lien, Janne Lise Brunstad, Elsa Storjord. Første rekke frå venstre: Oddbjørg Stokke, Eli Bøe, Turid Blindheim, Oddhild Lade, Astrid Gjævenes

i Sykkylven, trass i god rekruttering. Dei fleste av jentene som var med under Agnes Storjord si leiing, var fødde under krigen. Truleg vart det vanskeleg å finne nye leiarar når dei eldste sluttar.

Ny start -"postspeidrar" i 1959

At speidararbeidet ikkje vart ført vidare, var eit stort sakn for mange jenter. Gutane hadde ei aktiv speidargruppe, men fritidsaktivitetane var få for jentene. Dotter til speidarleiaren P. K. Thoresen, Berit, og fleire av jentene på Aure og i Nakkegata, deriblant underteikna, hadde stor lyst til å bli speidrarar. Men vi hadde ingen leiar som kunne hjelpe oss til å kome i gong.

P. K. Thoresen fortalte oss at det var noko som heitte "postspeidrarar"; det var jenter rundt i landet som hadde lyst til å vere speidrarar men som ikkje hadde organiserte lag å slutte seg til. Det norske speidarforbundet hadde tilsett ein leiar sentralt som hadde til oppgåve å fylgje opp

enkeltspeidarane og besøkje dei med jamne mellomrom og hjelpe dei med speidararbeidet. Det var ikkje enkelt for 9-12 áringar å sette i gong speidararbeid áleine, så vi starta ein offensiv blant eldre jenter for å få nokon til å hjelpe oss med korrespondansen og kontakten med speidar forbundet. Liv Pileberg f. Espe, som då var 15 år, sa til slutt ja til å hjelpe oss inn til vidare. Ho hadde ikkje vore speidar tidlegare, men tok oppgåva alvorleg. Ein patrulje vart starta med jenter frå Aure.

Vi kjøpte speidarbøker og starta med stor iver for å lære det som speidrar burde kunne. På "Nilla", på høgda bak Einehaugane, fann opptaksseremonien stad. Mellom fire bjørker hadde vi festa både det norske flagget og det gamle speidarflagget som vart henta fram igjen. Ei dame frå Speidar forbundet stod føre den høgtidelege handlinga der vi "på tru og ære lova å halde den norske speidarlova". Eg hugsar at eg var mektig stolt av speidarsjalet og beltet som vi fekk i starten. Først nokre få år seinare fekk vi skaffe oss speidarskjorte og speidarskjørt slik at drakta vart fullstendig.

Vi heldt møta våre både ute og inne, særleg vart opptaksplassen på "Nilla" og området rundt ein kjær stad for oss. Vi var også på små turar.

Allereie i 1961 starta Liv på gymnaset i Ålesund og flytta dit. Ho hjelpte oss litt i helgane når ho var heime, men vi måtte på ny jakt etter ein vaksen leiar.

Frå ein patruljetur til Fjellseter i 1960: Frå venstre:Dagrunn Aure, Hildur Welle, Anne Marie Wullum, Rigmor Nes, Liv Espe, Ragnhild Espe og Eldrid Espe. Berit Thoresen var fotograf.

Perioden 1961- 66

I 1961 fekk vi ny lærar til bygda, Oddny Marit Eidheim. Ho byrja på Aure skule, og vi var ikkje seine om å sette inn ein ny sterkt offensiv for å kapre denne unge, kjekke lærarinna vår til ny speidarleiar. Heldigvis sa ho ja! Fleire nye jen-

ter kom med i speidararbeidet. Det var særleg jenter frå Aure og omegn som vart med.

Vi fekk låne rom på loftet på gamle Aure skule til møta våre og til lagring av materiell. I 1963 kom også Kirsti Vestre med som leiar i speidararbeidet. Fleire jenter vart tekne opp som speidrarar.

Tur til Fjellseter 1962: Frå venstre: Edna Hansen, Dagfrid Haddal, Kirsti Villanger, Synnøve Rønes, Ragnhild Espe, Eldrid Espe, Hilde Hellesylt, Sølv Grebstad og Randi Ullavik. Oddny Marit var fotograf.

Krinsspeidarleir på Krikane i 1963.

Leiren var i hovudsak ein leir for guttespeidrarar med 265 deltakarar frå både England, Finland, Island og Noreg. Men då islandske jenter var med som gjester, fekk også vi jentene høve til å vere med. Teltleiren vår var på marka der Storhallen ligg i dag. Gutane heldt til oppe på flatene på Krikane. Ved leirbållassen var det naturleg amfi så alle kunne sjå og høre kva som gjekk føre seg på den provisoriske sena. Kvar kveld var det leirbål og underhaldning, og bygdefolket var velkomne til å vitje leiren. Leiren vart avslutta med stort leirbål, festprogram og fyrverkeri.

Det var veldig kjekt og inspirerande å få bli med på denne leiren. Det førte til ein ny giv for speidararbeidet i bygda. Det var fleire patruljar i troppen; Ekornpatruljen på Aure og Liljepatruljen på Grebstad. Kirsti og Oddny Marit var dyktige leiarar. I ein periode var også syster til Kirsti, Marit Olsen frå Volda, med som leiar.

Jentespeidarane var med på den årlege "Speidarjobben" til inntekt for humanitære formål, og dei øvde seg på forskjellige oppgåver for å ta dugleiksmerker. Oddny Marit minnest sikkert den gongen jentene flokka seg om henne heime på badet for å sjå og lære om babystell. Sonen Ivar var nyløft, og vart brukt til øvingsobjekt for ivrige speidarjenter.

Jentespeidarane

Kirsti fortel at jentespeidarane brukte å besøkje eldre med song og julekaker før jul. Særleg minnest ho ein gong dei gjekk på besøk til Høgreset. Dei måtte vasse gjennom høg nysnø for å kome fram. Alle var svært spente på korleis dei ville bli mottekne av Høgres-Ingvald. Han vart svært glad. Det vart ei rørande stund med julesong og overlevering av pynta juletre og gode julekaker, og alle kjente stor glede over det dei fekk vere med på.

I 1964 (eller 65) vart det halden ein ny leir i Sykkylven, også denne gongen ved idrettsplassen på Aure. Vergudane spelte ikkje på lag og leiren heldt på å regne vekk. Men ekte speidarar let seg ikkje skremme av regn.

Frå venstre,bak, Eva Lyshol, Ragnhild Grebstad, Bente Aure
Framme: Lillian Ness og Olaug Strand.

"Jentene ... tok vinterværet i helga med godt humør. Å ligge i speiderleir når de ytre forhold blir slik som i helga, er så visst ingen fornøyelse, men de 80 jentene fra Spjelkavik, Ålesund og Sykkylven som var samlet ved idrettsplassen i Sykkylven, har klart brasene fint. Riktig nok gikk alle i går ned til skolen for å få en natt i tørrere omgivelser, men formen hos leirdeltakerne ellers var upåklagelig.

Jenteleiren i Sykkylven begynte torsdag i forrige uke. De tre første dagene gikk alt fint, men det våte og kalde været som satte inn søndag var alt annet enn hyggelig. Det er meningen at leiren skal være til tirsdag, så dersom jentene ikke regner bort i løpet av dagen, vil hele arrangementet bli avviklet stort sett som planlagt, skreiv Sunnmørs-posten"

Etter Oddny Marit Eidheim og Kirsti Vestre tok Judith Frøysa over som troppsleiar i 1966 eller 67. Ho hadde vore speidar i Ålesund og gjekk inn i speidaraarbeidet med stor entusiasme. Amalie Furholm kom med i speidaraarbeidet i 1972. Ho er framleis ei drivande kraft blant speidarane i Sykkylven, som i dag er mange og aktive også i landssamanhang. Speidartradisjonen er sterkt i Sykkylven, og vil truleg også bli det i framtida. Ein gong speidar, alltid speidar!

Dagny Rønes, (f. 1923) er frå Halsa på Nordmøre. Ho busette seg i Sykkylven i 1948 og har sia den tid budd i kommunen. Her fortel ho om to dramatiske døgn dei første krigsdagane i 1940.

To dramatiske døgn

Av Dagny Rønes

Dagny Røe, seinare gift Rønes, reiste gjennom Møre og Romsdal i april 1940. Ho opplevde bombinga av både Molde og Kristiansund på turen.

Det var den siste lørdagen i april 1940, den 29., tror jeg. Jeg var 17 år og sto sammen med min bestefar og ventet på Vestnesbussen, inne på Østenplassen på Skodje.

Mellan bestefar og meg står en fullpakket koffert. Den inneholder alt det vesle jeg eier av "jordisk gods": klær, sko, skrivesaker, noen kjære konfirmasjonspresanger og litt småterri ellers, alt mitt "habengut" altså. Vanlige jenter på min alder fikk sakene sine i en koffert den gangen. Kan ikke sammenlignes med i dag når unge jenter skal forflyttes.

Krigen har vart i 2-3 uker og jeg har bestemt meg for at jeg vil hjem til Halsa, til familien min og dele deres skjebne. Alle ting var så usikkert disse dagene, vi hadde ikke noe offentlig styringsverk som fungerte normalt, ikke Storting, regjering og konge heller, de var på flukt. Kanskje blir brødrene mine mobilisert også? Ja, der står vi altså, bestefar prøver å overtale meg til å stanse, jeg har jo reist fra jobben min i Ålesund også.

Bussen kommer og sjåføren spør om jeg skal langt? Halsa, Nordmøre, svarer jeg. -Det tror jeg blir vanskelig for deg, sier han og fortsetter: Jeg kjører til Vestnes nå, men så er det slutt, videre er kommunikasjonene brutt sammen. Bestefar bønnfaller meg for siste gang. Ikke reis, Dagny Johanne! Inni meg tenker jeg bare pytt, pytt, men jeg synes synd på min smille bestefar og svarer at det går sikkert greit, og reisen starter.

Sjåføren får rett - fergen til Molde er forsinket, men den går i hvert fall. Men så er det slutt. Fra Molde går ingen busser, verken på korte eller lengre strekninger. Med det samme passasjerene går på land fra fergen, går flyalarmen og jeg skynder meg så godt jeg kan med min tunge koffert etter strømmen av folk som springer til nærmeste tilfluktsrom. Molde blir bombet hele den lørdagen, først nærmere klokken 16 om ettermiddagen, går alarmen faren over.

Mens jeg satt i tilfluktsrommet, hørte jeg på en samtale mellom en lastebilsjåfør og noen andre; han skulle til

Torvibukt og ventet bare på faren over-signalet. Jeg tok et slags mot til meg og spurte om jeg kunne få sitte på. Så veldig glad over forespørsmålet ble han ikke, men han svarte i hvert fall ja! Ca. ti minutter senere kommer han bort til meg og sier: Nå kjører jeg. Faren over-signalet er ennå ikke sendt, men vil du være med, så får du komme. Jeg er på gråten, men siger sakte etter han - og lykken er med oss, for akkurat da vi kommer opp av kjelleren, går signalet som vi hadde ventet på hele dagen.

Mens vi satt i tilfluktsrommet, ristet huset da de nærmeste bombene falt og et par mennesker besvimte, i hvert fall ble de brakt ut på båre. Da vi kom ut, steg røyken til himmelen fra de bombede husene.

Det gikk bra å komme seg ut av byen, men det hendte noe da som skulle virke pussig syv år senere. Den militære motstanden i Norge opphørte sør i landet den 1. mai 1940. I nord kapitulerte vi for tyskerne den 10. juni 1940. I disse vårdagene, som var så skjebnetunge for landet og spesielt for Kristiansund og Molde i vårt fylke, tror jeg ikke det var noen stasjonære militære styrker som jeg kunne se, bortsett fra ett unntak; da vi kjørte ut av Molde i den gamle lastebilen, sto det to unge norske marinegaster i uniform med hvert sitt gevær ved bygrensen, de så rolige og fredelige ut. Sju og et halvt år senere fikk jeg kjennskap til at den ene av de to gjestene var Per Rønes fra Sykkylven, mannen som jeg senere ble gift med. Han avtjente militærtjenesten i Marinens på den tiden. Båten som han gjorde tjeneste på, lå i Molde akkurat denne dagen, så sånn var det!

Turen gikk videre og vi nærmet oss Battenfjordsøra, der måtte sjåføren ta av til Torvibukt. Dette sitter jeg og gruer meg for og har et svakt håp om at han skal kjøre meg til ferjeleiet på Gjemnes. Det er enda en mil dit, så jeg har små forhåpninger, men jeg har fortalt ham hvor jeg skal og at planen er å nå fram til Dale på Nordlandet i Kristiansund, til mine slektninger der. Men nei da, nå kan du ikke sitte på med meg lenger, sier han. Det kan jo hende at det kommer en buss, sier jeg. Nei, det gjør det sikkert ikke, svarer han, så jeg takker for skyssen og syntes at han hadde vært umåtelig snill for at han fikk meg ut av byen og at jeg fikk sitte på så langt.

Jeg stilte meg opp ved veikrysset og sto der en times tid,

To dramatiske døgn

To dramatiske døgn

nen buss kom ikke, men det kom en enslig privatbil. Jeg strakte ut hånden og fikk sitte på. Nå var jeg så sliten og utkjørt at jeg husker ikke mer før jeg er kommet til Melvkian på Nordlandet. Jeg måtte ha fulgt både bil, ferge og buss for å komme dit, men som sagt, det er borte. Det er nå blitt sent lørdagskvelden og jeg har ikke smakt vått eller tørt eller vært på toilettet siden tidlig om morgen, men det var den minste bekymringen. Det neste jeg husker er at jeg sleper meg oppover Melvkibakken, jeg sliter med kofferten, som føles som den er blitt fylt med bly. Etter meg kommer tre unge gutter (det er jo gudskjelovkvelden). De kommenterer meg åpenlyst, beina, figuren, hodet - så spør de om de skal bære kofferten for meg. Nei takk, sier jeg med all den stolthet jeg kan呈tere. Samtidig setter jeg kofferten fra meg og klarer ikke å rikke meg mer, langt fra løfte kofferten som guttene tar og bærer helt fram til min onkels hus og setter den på trappa.

Jeg blir som vanlig tatt vennlig i mot, men husker ikke mer før jeg våkner søndagsmorgen med at huset liksom løfter seg og skjelver og rister. Det er tyskerne som har startet sin tre dagers utradering av Kristiansund med spreng- og brannbomber. Sprengbombene var bestemt for Nordsundbrua, den lå vel ca. 200 meter i luftlinje fra min onkels hus. Jeg tror at to av sprengbombene fall ned i tettbebyggelsen på Dale og drepte fem personer.

Vi kom oss ut av sengene. Jeg fikk slengt en kåpe over nattøyet, så sprang vi over veien og inn i kjelleren i nabohuset, som var den største i nabolaget. Der var det allerede fullt av folk, deriblant to damer i nattkjole uten strømper eller yttertøy. De var sikkert i sjokk, de satt og stirret stift ut i luften og holdt hver sin bit av ei sprengbombe i hendene; huff så nifst det var.

Noen av de andre fortalte hva som hadde skjedd, men jeg orker ikke å gjenta det. Flyene hadde nå droppet sin sjofle last og forsvant for en tid, de hadde vel en base en plass og skulle ta inn ny forsyning. Vi går tilbake over veien og får stelt oss, får på oss klær, litt mat og blir enige om at vi vil komme oss lengre innover øya, der det ikke er noe direkte bombemål. Jeg holder sammen med mitt søskenbarn Else, som er et par år yngre enn meg. Vi mister hennes pappa og brødre, men finner dem igjen senere på dagen.

Legitimasjonskortet til Dagny Røe, seinare gift Rønes.

Vi er nå kommet et par kilometer innover på øya da vi igjen hører flydru og ser flyene komme i vår retning. Vi kaster oss ned i veigrøfta, i en klynge faktisk, en gammel dame ligger under meg, over meg ligger Else. Nå er flyene så nær at jeg ser det påmalte hakekorset. Jeg hadde vel vært fortvilt, men ikke noe særlig redd på denne stressuren før nå, men nå ble jeg plutselig så redd at jeg trodde jeg skulle kreper.

Else derimot opptrådte som en krigskor respondent og refererte hva som skjedde: "Nå kommer ett av flyene rett over oss, nå åpner de luka, nå slipper de bomba. Rett på oss? hvisker jeg, visse av redsel. Ja, svarer hun. Om noen sekunder er jeg død, tenker jeg, men bomben hvinte forbi oss. Den måtte ha falt i sjøen, for den eksploderte ikke.

Vi får etter en sjanse og fortsetter lenger innover øya, til en bondegård og et nytt kjelleropphold. Hit var det også sjokkerende for oss å komme i den alderen vi var da. Tre - fire damer lå flate på golvet og bad og sånn lå de hele dagen, den ene var høygravid. Jeg spurte noen hvorfor de lå sånn, de svarte at det var fordi de tilhørte en sekt eller et trossamfunn.

Sent søndagskvelden stoppet bombingen. Disse tyske flyerne fikk sikkert høye utmerkelser (i feighet) for at de klarte å radere ut en forsvarsløs by på tre dager. I og med at Kristiansund ligger på øyer og at tyskerne satte alt inn på å bombe broene så beboerne ikke skulle få mulighet til å flykte fra byen, kunne man jo sammenligne ugjerningen med barbari, det var sånn det føltes den gangen i hvert fall.

Natt til mandag kom vi oss ut av byen med en fiskebåt og det gikk bra. Det er vel omrent like langt sjøveien fra Kristiansund til Halsa, som det er fra Ålesund til Sykkylven.

Vi hadde lugar på båten og den var full av folk. Jeg husker den gode følelsen av trygghet jeg følte da vi sto ute på tunet hjemme i firetiden mandagsnatta og ventet på at pappa skulle komme og låse opp døra og slippe inn to familier på flukt, pluss meg. I flere dager var himmelen i sydvest rødfarget av byen som brente.

En del av oss ble på Halsa i fem år, en del returnerte til Kristiansund. For min egen del reiste jeg tilbake til Ålesund etter litt påkrevet skolegang.

Jostein Drabløs, fødd 1925, har vore lærar ved Sykkylven ungdomsskule og er no pensjonist. Han har skrive ei rekje artiklar for árboka. Denne gongen handlar det om ein sjødyktig båt og eit tragisk forlis.

Den flyvende hjort

Av Jostein Drabløs

"Gud lat den rotne og ikkje brotna". Med desse orda vart båten Den flyvende hjort døypt då han vart sjøsett fyrste gongen, truleg midt på 1800-talet.

Denne båten var ikkje ein tradisjonell åttring som til vanleg vart nytta når karane dreiv sjøen langs Mørekysten. Den flyvende hjort var ein såkalla "søring". Opphavleg vart båttypen skapt på Lista, og vart gjerne kalla ein listerbåt eller ein "listring".

Listerbåten vart godt motteken alle stader. Han var ein god siglar, låg støtt på sjøen og tok større last enn åttringen. Med breiare fribord hadde listringen og meir å stå imot med når sjøane ville fylle båten. Listerbåten vart høgt premiert på båtutstillingar. Fleire og fleire båtbyggjarar hadde tru på denne båttypen og i vårt fylke.

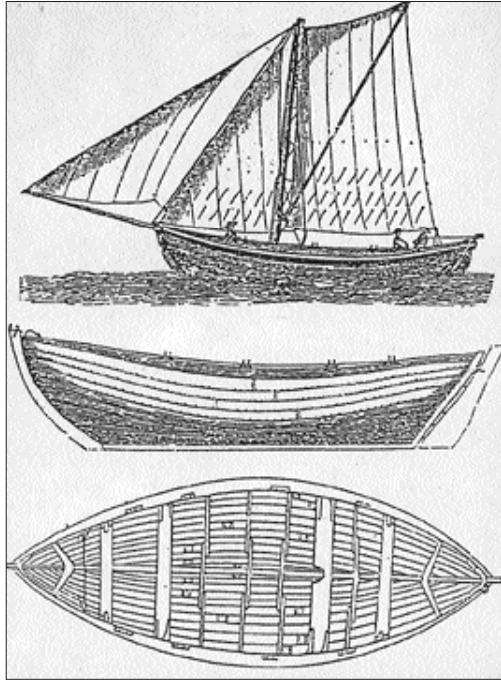
Høvedsmann Lars Jakobsen Fet

Lars Jakobsen Fet (1799 – 1874) i Hansgarden var gardbrukar på Fet. Han var ein framsynt og driftig kar. Lars var og flink med pennen. Han var lagrettemann og han dreiv sjøen. Lars var ein av dei som såg etter ein sterkare båt, og som hadde større fribord enn åttringen. Dette var svært viktig når båten var fullasta under heimturen frå Storegga.

Lars var ein røynd havfiskar. Han vart høvedsmann om bord i Den flyvende hjort. Det gjekk godt med båt og mannskap i dei åra Lars var høvedsmann.

Høvedsmann Jakob Larssen Fet

Høvedsmann Jakob Larssen Fet (1831 – 1875) tok over gar- den

Listerbåten: Eilert Sundt (1817 – 1875) var prest og samfunnsgranskare. Han fekk årlege statsstipend og reiste mange år kringom i Noreg og granska livsforholda til bønder og arbeidrar. Sundt er også kalla Noregs første sosiolog. Han skreiv også om bygningskikkar, fiske og båtar. På Lista fekk Sundt sjá Listerbåten. Granskaren vart halden for å vere ein svært god iaktakar.

Desse skissene er kopierte etter teikningar av Eilert Sundt. Den flyvende hjort var kanskje noko smalare enn vist på teikninga. Namnet ber i alle fall bod om at båten gjorde god fart på havet.

etter far sin. Jakob var både evnerik og framsynt. Han dreiv gard og trondheimshandel. Elles var han medlem av heradsstyret og skulekommisjonen. Då Sykkylven Sparebank vart oppretta, var Jakob med i styret.

Jakob dreiv sjøen til liks med faren. Han var og høvedsmann om bord i Den flyvende hjort. Som mannskap hadde han Jakob Hole frå Jørngarden. Han var medlem av heradsstyret. Elles fylgte Kilde-Jakob frå Vegsund-området, Lars A. Blindheim frå Larsgarden, Bastian Aure frå Pihlgarden og Gunnar Iversen Aure.

Storegga

Den 16. mars 1875 låg desse karane langt ute på Storegga i lag med fleire andre båtlag. Stormen kom brått på. No galt det å berge livet. Den flyvende hjort, som var ein framifrå siglar, stemnde mot land. Havet stod i kok. Ved Vallabåane, som ligg i skjeringspunktet nord for Runde og vest for Godøya, havarerte Den flyvende hjort. Heile mannskapet drukna. Fleire andre båtlag vart også tekne av havet i storstormen den 16. mars 1875. Lars J. Fet vart ikkje bøn-høyrd. Den flyvende hjort rotna ikkje. Han brotna.

Epilog

Referat frå heradsstyreprøtotollen:
"Aar 1875, den 24de April afholdtes Formands- og Representantmøte for Ørschoug Herred på Gaarden Aure. Fraværende vare: Formænderne Jacob L. Fedt og Jacob Hole, der bortkom på havet den 16 de f. M. Sak.7. Valg. Til medlem av Skolecommissionen for Ørschoug Herred i stedet for Jacob L. Fedt valgtes Ole Larssen Brunstad, der tiltræder Skolekommissionen fra nu af".

Då Blåklokka klang

Av Siv Bente Ringseth

Barneforeininga Blåklokka heldt det gåande i mange år før árene vart lagt inn tidleg på 1990-talet. Mange unge jenter i fleire generasjonar har gode minne frå ein foreningsaktivitet som er ukjent for dei fleste i dag.

Blåklokka vart leia av blant andre Kjellaug Aure, Olga Ulla, Hilda Uggelstad og litt seinare, Reidun Rønneberg. Foreininga vart starta allereie i 1958 av det som då vart kalla Etiopiaforeininga, og den heldt fram heilt til byrjinga på 1990-talet. Føremålet var først og fremst å spreie den kristne bodskapen til dei unge. Dette vart gjort mellom anna gjennom andakter og opplesing av forskjellige kristne tekstar, og gjennom små bidrag foreininga hjelpte til med til fattige i den tredje verda.

Komiterommet

Då eg og venninnene mine starta i foreininga ein gong på syttitalet, samlast vi ein gong kvar fjortande dag på Bedehuset, i det som vart kalla komitérommet. Vi var ein stor gjeng som heldt på med ulike aktivitetar leia av to av dei nemnde damene. Vi las, sydde korssting, song og lytta til opplesing. Aktivitetar som eg vil tru omrent er ein saga blott for dei fleste småjenter i dag.

På desse treffene våre sat vi pliktskuldig og rakrygga medan vi hørde på andakt og sydde anten på ei nälepute med kors-motiv eller eit bokmerke. Desse produkta vart sidan loddna ut på basaren på bedehuset, og det var stor stas å sjå kven som vann akkurat mi nälepute. Den årlege basaren var for øvrig ei storhende: Vi tok på oss våre finaste klede og plasserte oss forventningsfullt rundt respatexbordet og åt bollar med farepølse og Mor Monsen-kake innpakka i ei knippe. Nokre av jentene var såpass modige at dei ville oppføre på scena. Ein gong var det tre frøkner som hadde øvd inn ein song dei meinte ville passe heilt fint i eit slikt lag. Ei av jentene hadde til og med øvd inn nokre grep på kassegitaren, og skjelvne entra dei scena framfor eit lyttande publikum. Dette var på det politiske syttitalet, då mykje av distrikts-Noreg, og spesielt Nord-Noreg, var råka av stor fråflytting. Det (lydhøre) publikummet på bedehuset fekk store og måpande munnar då songen som tona ut ikkje var så kristeleg, men lydde den verdslege tittelen: "Kor e` hammaren Edvard" som var den store slageren blant politiske viser det året. Samtalen rundt kjøkkenborda gjekk visst livleg etter dette opptrinnet; ein var stort sett einige om at songen var svært upassande i ei slik forsamling.

Basar

Basar og utloddning var for øvrig eit viktig element i barneforeningsarbeidet, og eit anna høgdepunkt for oss jentene på møta våre var nettopp utloddninga. Kvar gong vi møttes, hadde vi utloddning av ein gevinst som den forrige vinnaren måtte kjøpe inn, og inntekta gjekk til Etiopiaforeininga. Vi jentene hadde med oss nokre kroner til loddkjøp, og bidrog slik med ein liten skjerv til å rette opp verda si elendigkeit, spesielt for borna i Etiopia. Vi fekk nok inntrykk av at all svolt og grusomheit i verda måtte vere samla i Etiopia. Vi hørde om Biafra-ungar og såg bilete av avmagra born med overdimensjonerte magar. Vi hørde om misjonærar som kom til dette (for oss) eksotiske og skumle landet og skulle frelse dei gjennom Guds ord. Vi var heilt sikre på at dei pengane vi la i dei samanbretta lilla papirbøssene (hugsar du dei?) kom fram til akkurat dei borna dei skulle i Etiopia. Lat oss håpe at dei gjorde det.

Ikkje ein gong kan eg hugse at nokon stilte spørsmål ved noko som blei sagt eller gjort i foreininga. Inga utagering og utbrot av typen: ditte er såååå kjedelig, kan kje vi gjer noke anna? Det var ingen som fann på noko peik med leiarane eller kvarandre.

Harmoni

Vi sat stort sett som tente lys og tok til oss orda og stemninga som rådde i rommet. Ikkje veit eg korleis det var før og etter vår tid, men for meg, og eg trur fleire, var det ei stemning av ro og harmoni som rådde i rommet. Kanskje er det slik at alle minne har ein tendens til å bli farga litt rosa etterkvart som tida går, men treffa i Blåklokka barne-foreining vart for mange av oss ein oase der tida stod stille. Det vart ikkje skravla mykje, det var ikkje uroleg og energisk som det ofte kan vere når mange born samlar seg. Det var berre rett og slett fredeleg. Dette høyrest kanskje vel idyllisk ut, men i ettertid er det slik det framstår. Om nokon av oss keia oss litt, sa vi det ikkje høgt.

Der sat vi altså, småjentene, og broderte, song og lytta til opplesing. Etter oss kom fleire andre småjenter som gjorde det same. Og leiarane heldt tålmodig ut i år etter år, faktisk nokre i fleire tiår. Har du ei dotter i skulealder, spør henne om ho kunne tenkje seg å bli med i ei slik foreining og halde på med slike aktivitetar. Eg tippar at dei fleste jenter i dag ville rynke på nasen og seie at dette høyrest kjedeleg ut, men for oss var dette eit av barndommen sine små eventyr.

Eldar Høidal (f.1956) er møbelhistorikar og har dokumentert utviklinga i møbelindustrien lokalt og nasjonalt gjennom bøker, artiklar og innsamling av kjelder.

Kreativ, tolmodig og allsidig

Av Eldar Høidal

Sidan 1970 har Svein Asbjørnsen livnært seg som møbeldesignar i Sykkylven. Her i kommunen har han vore midt i smørauget av den norske møbelindustrien, med fleire av landets fremste møbelprodusentar innafor synsranda. Han har hatt med dei fleste å gjere, og ofte har samarbeidet gjeve gode frukter. Men det kan også by på utfordringar.

- Designaren har ei anna skulering enn dei som eig fabrikkane. Dei utdanna designarane kjem frå skular der den kunstfaglege orienteringa er grunnleggande. Dei er fagleg forankra i kunnskapar om heilskapleg komposisjon, funksjon, materialbruk og linjeforinger og alle dei organiske detaljane som dannar eit kvalitativt godt produkt. For produsentane er det andre verdiar som kjem i første rekke: Har produktet appell i marknaden, let det seg produsere til ein overkommeleg kostnad, passar det inn i vårt produktsortiment?

Voks opp i tapetserverkstaden

Svein Asbjørnsen sin lange karriere som designar i Noregs møbelsentrums kan tyde på at han har lakkast med å bygge bruer fra kunsten til den harde forretningsrøyndomen og fabrikkproduksjonen. Kanskje har det letta brubyggingsarbeidet at han voks opp i ein møbelverkstad.

Møbeldesigner Svein Asbjørnsen sit her i ein av stolane i kontorstolserien HÅG H09, som er eit av fem norske industriprodukt som er innstilt til den prestisjetunge Heiderspisen som Norsk Designråd deler ut.

Faren, Asbjørn Asbjørnsen, dreiv møbeltapetserarverkstad frå 1943 til 1960 i Knutgarden på Aure.

- Eg kjem frå den handverksmessige og utførande delen av næringa. Eg sprang blant arbeidarane i verkstaden til far. Eg kjende på treverka og såg på dei sveifa delane som svinga seg opp i dei høge ryggane i øyrelappstolane, som vart til treskulpturar for

meg. Eg fekk respekt for det tekniske grepene som måtte til for å få fram produkt på ein rasjonell måte, produkt som vart solide og som tålte bruk.

- Dei kjellarverksemndene som far og mange av sambyggingane hans dreiv like etter krigen var ein kombinasjon av handverk og industri. Dei som heldt fram utover i 1960-åra måtte gå eit steg vidare og rasjonalisere produksjonen ved å nytte maskinar der det tidlegare var handarbeidet som var det sentrale. Det var seljars marknad lenge etter krigen. Landet skulle byggast opp att, heimane skulle fyllast med nye møblar. På denne tida var ikkje formgjevinga av møblane eit så sentralt tema som det vart

seinare. Møblane vart selde likevel.

Sosialt og fagleg ansvar

-Så kom det eit skifte, minnest Svein Asbjørnsen. - Rundt 1960 vart det auka varebyte over landegrensene. Norske møbelprodusentar vende seg til nye utanlandske marknader, og det kom fleire utan-

sapDesign

HG H09 - Modell Inspiration

Contura PowerNap - avskjerming og kvile

Colonna spisestuestoler

